

WESTERN ROMAN
LASO
CIJENA 5 DIN BROJ 191

**KAD
SJEVERNJAK ZOVE...**

G. F. UNGER

KAD SJEVERNJAK ZOVE

»Laso« Nova serija 1977.

G. F. Unger: KAD SJEVERNJAK ZOVE

Naslov originala: WENN DER NORDWIND RUFT

(Copyright: Bastei-Verlag, Gustav H. Lübke, Bergisch Gladbach)

Recenzija: Višnja Ogrizović, profesorica

Prijevod: Marija Manolić

Urednik: Marcel Čukli

»Laso« — Izdavač OOUR Informativno-revijalna izdanja
NISIP »Vjesnik« Zagreb, Ljubice Gerovac 1 — Glavni i
odgovorni urednik Borivoj Jurković — Tisak OOUR
Novinsko-revijalna štamparija i OOUR TMG »Vjesnik«
Zagreb, Ljubice Gerovac 1 — Zagreb 1977.

Copyright (sva prava za Jugoslaviju) VJESNIKOVA
PRESS AGENCIJA Zagreb

Pretplata po broju 5 d (pretplata se prima na onoliko brojeva koliko želi
pretplatnik). Uplata na račun 30101-833-42, »Vjesnik«

Cijene za inozemstvo: DM 1.80, -ASCH 10.00, SFRS 2.00, HFL 2.00

Cijene inozemne pretplate za 6 mjeseci: DM 36,00, SKR 63,00, ASCH
250,00, FF 74,00, SFRS 36,00, HFL 37,00, US\$ 15,00. Uplate na devizni
račun: 30101-620-37-32000-256 — Privredna banka Zagreb (za »Vjesnik«)

Oslobodeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata
za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 3935/7 — 1973 od 26. XI 1973.

I

Dojahao je s juga, preko Wildcat Hillsa, u kojima je mnogo skrivenih logora. Međutim, on nije izgledao poput čovjeka koji jaše skrivenim putovima ili živi u takvim logorima.

Jahao je izravno i ne skrivajući se, za žarkog podnevnog sunca, i moglo ga se nazrijeti dok je bio udaljen još mnogo milja.

Žena na trijemu već ga je neko vrijeme promatrala. Kako je zrak bio čist i suh, mogla je dobro razspoznati sve pojedinosti na njemu, iako bješe prilično udaljen.

Laura Rondell duboko udahne. Možda će to biti osoba koja je njoj potrebna, pogotovu sada. Odavno čeka takvog čovjeka, nada mu se i vruće želi da stigne.

Možda je tog muškarca što stiže s planina poslala sudbina.

Laura se nadala da je tako, a nagonski je osjećala da će dobiti pomoć i da će sve opet biti kao nekad.

Ostala je i dalje gotovo nepokretna u sjeni krova, oslonjena o jednu od potpornih grada te mirno i naiz-

gled ravnodušno gledala jahača. Kao da ga je očekivala, pa će se odsad sve odvijati baš kako to ona želi.

Laura Rondell je, naime, na to bila naviknuta kad su u pitanju muškarci. Bila je to lijepa žena, na donekle divlji ali privlačan način.

Kad je konjanik dojahao pred kuću, žena zamijeti da je naočit. Konja zasigurno nije mogao dobiti za manje od dvije stotine dolara, pomisli, ali vjerojatno ga je sam ulovio i ukrotio za jahanje.

Posegnuo je prema obodu šešira i lagano se naklonio u sedlu.

— Gospođo, nemate ništa protiv toga da napojim konja? — zapita.

Pažljivo je promatrao ženu, a ona osjeti da snažno upija njezinu ljepotu... i da mu se sviđa.

U ovoj zemlji već je prosječno privlačna žena poseban prizor za muškarca, a Laura Rondell bijaše ljepotica.

— Sami ste ovdje, gospođo? — Ogledao se unaokolo.

Ranč bijaše prilično velik. Prije-ko, u dugačkoj spavaonici zacijelo

ima mjesta za više od desetak kaboja. To što nigdje nikoga nije vidio ne mora baš ništa značiti. Ovdje na jugozapadu, za podnevne žege uglavnom se ne radi.

Laura Rondell nije odgovorila na pitanje. Umjesto toga reče:

— Pobrinite se za konja i osvježite. Možete li za pola sata doći na objed?

Pažljivo ju je pogledao, a onda se osvrne prema spavaonici, pokraj koje bijahu prostorije što ih nije teško prepoznati: kuhinja ranča i blagovaonica.

— Ne tamo — objasni Laura. — Jest ćemo ovdje, u kući, GOSPODINE...

Shvatio je naglasak posljednje riječi.

— Oh, što je zapravo ime? Što ono znači u ovoj zemlji? No ako smijem s vama objedovati, moram se predstaviti, zar ne? Zovem se Cane, Joe Cane.

Nasmiješi se. Na njegovu tamnoputom licu zablistаше bijeli zubi, iznad teksašanske brade u obliku srpa, a svijetlosive oči se zaiskriše.

Odjednom joj se silno svidio i Laura osjeti čudnu privlačnost; takvo što nije dotad osjetila ni u koga muškarca.

Nedvojbeno, ne bi se moglo reći da se u tom trenutku zaljubila u njega. Ne, suviše ju je grubom učinio život da bi se mogla odjednom, poput nježne žene, zaljubiti u muškarca. A ipak, u njoj se nešto zbilo.

Bilo je to kao kad vučica nađe novog vuka s kojim bi željela ubuduće loviti, povjeriti se njegovoj mudrosti i iskustvu i pomagati mu vlastitom mudrošću i iskustvom. Ili,

kad tigrica sretne tigra koji joj se učini privlačan i dostojan nje.

Da li je to ljubav?

Ne, to je nešto drugo. Možda bi se taj osjećaj moglo nazvati životnom potrebom za zajedništvom lova i interesa. Sastavni je dio te životne potrebe i nježnost.

Promatrali su jedno drugo.

I Joe Cane se osjećao neuobičajeno. I u njega je nagon oštar i može naslutiti ono što većina ne bi spoznala ni za deset godina.

Laurine nosnice zatrepere, a onda se iznenada okrene i uđe u kuću. Pri okretu suknja joj se načas usko priljubila o bedra.

Cane se opet ogleda, no ni sada nije nikoga ugledao.

Okrene konja i odjaše do korala, uz koji bijahu zdenac i korito napunjeno vodom. Voda bijaše mlaka od sunca, pa Joe sjaše i izvuče vedro iz zdenca.

Dok je konj pio mlaku vodu iz korita, jahač utaži žeđ vodom iz studenca. Zatim opere gornji dio tijela. Joe bijaše odlično građen i mišićav muškarac, žilav poput pustinskog vuka i sposoban da reagira munjevitom brzinom.

U jaslama ispod zaštitnog krova bilo je kukuruza, pa Cane tu priveže konja, skine mu sedlo i stavi ga preko prečke, kraj druga dva sedla; jedno od njih bješe žensko. Sada polagano krene prema stambenoj kući.

Pogledom je pretraživao okoliš, ali ni sada nije nikoga ugledao.

Očito, ova je riđokosa i zelenooka ljepotica posve sama na ranču. No, to nije prirodno.

Ovo MORA nešto značiti.

Vjerojatno je tome razlog isti kao i pozivu na ručak i očitim znacima da joj je zanimljiv i naočit.

Naslutio je da joj je potrebna pomoć.

Cane se kretao gipko i nečujno, jer nije imao mamuza. Iznenada zastane.

Stajao je spuštene glave kao da nešto osluškuje, neodlučan.

Razmišljao je o tome kako je opet naišao na ženu kojoj je potreban zaštitnik i suputnik u svijetu u kojem postoje samo dvije vrste ljudi: oni koji žderu i oni koje proždiru, gonitelji i progonjeni.

Svidjela mu se žena. Još se nikada nije sklonio s puta takvoj ženi, ni onda kad bi naslutio neprilike. Uvijek je uzeo ono što mu je bilo ponuđeno, pa tek tada produžio svojim putem.

A često mu je bilo mnogo toga ponuđeno. U nekoliko je navrata naprosto odjahao dalje.

Ušavši u veliku kuhinju, odagna te misli.

Kuća je bila tako udobno uređena kao što to može učiniti samo žena koja se želi voljko osjećati u svom domu.

Cane se ogleda i pomisli: Oh, ovdje bi i muškarcu bilo vrlo udobno. Ovo je nalik pripremljenom gnijezdu, a pravi muškarac može ovdje dobiti što god poželi.

Laura Rondell je poslovala oko štednjaka. Bila je opasala pregaču a glavu povezala rupcem.

— Sjednite — reče preko rame-na. — Uskoro će jelo biti gotovo.

Cane objesi šešir o klin pokraj vrata, ali opasac s teškim koltom ostavi oko vitkih bokova.

Sjeo je tako da vidi i vrata i prozore i promatrao domaćicu. Bila je spretna.

Malo zatim poslužila je jelo i sjela mu nasuprot.

Divio se toj lijepoj ženi, ali i vrsnoj kuharici. Odavno nije jeo tako dobar odrezak i odličnu salatu, a za prženi krumpir nije imao dovoljno pohvala.

Neko su vrijeme šutjeli. Jeli su i međusobno se promatrali, a ipak su se osjećali kao da izmjenjuju tisuće riječi i da se već dugo poznaju.

Istinski muškarac i prava žena odmah osjete da su se našli; tako je od davnih vremena i tako će uvijek biti. Zato su među njima riječi suviše.

Tek uz kavu Laura progovori:

— Ja sam Laura Rondell. Ovo je moj ranč. Čovjek s kojim sam nekoć došla ovamo i kojem sam pomagala da izgradimo prvu baraku odavno je mrtav. Odonda su postojali drugi muškarci, a ranč je postajao veći i vredniji. Ja plaćam svoje dugove i nikada nisam ostala muškarcima ništa dužna. Dobivali su ono što su željeli.

Posljednje je riječi izrekla izazovno i ponosno. Bilo je to kao da je rekla: Neka ide do vraga onaj tko loše misli o meni! Ja sam žena i moram se snaći u ovoj zemlji.

— Ali, sada ste i opet sami, Laura? — mirno zapita Cane.

Ona ga pogleda ravno u oči.

— Da, sama i bespomoćna.

— Potrebna vam je pomoć?

— Da, Joe, potrebna mi je. Muškarac koji je sjedio sa mnom za ovim stolom i spavao sa mnom u onoj sobi... čovjek u koga sam imala povjerenja i davala mu sve što se

može dati... nije htio otići odavde poput svojih predšasnika. On želi moju stoku i moje konje.

Zašutjela je, a onda nastavi:

— Najprije mi je predložio da sve ovo napustim i odem s njime. Kad nisam pristala, rekao je da će otići sam. A kako bi mi kradljivci stoke i konjokradice ionako sve ukrali netom bih ostala bez njegove zaštite, bilo bi mnogo razumnije da on odvede sve što može trčati. Mogla bih, doduše, i ja poći s njime... tada bih dobila dio svote za prodanu stoku... ali ja ne želim s ranča.

Pri posljednjim riječima potpuno je vladala glasom, u kojem nije bilo nimalo strasti.

Cane se nagne malo naprijed.

— Objasni mi jedno, Lauro. Zašto žena poput tebe živi na osamljenom ranču među planinama i ne želi poći tamo gdje žive ljudi, mnogo ljudi? Što te zadržava na ovom ranču, koji možeš zadržati samo ako se muškarci bore za tebe... muškarci koje moraš plaćati. Objasni mi. Najprije moram to shvatiti, razumiješ li?

Laura polagano kimne.

— Reći ću ti, ali možda me nećeš shvatiti; možda to nitko ne može shvatiti. Kad sam sa svojim mužem došla ovamo, najprije smo sagradili zemljanu kolibu s krovom od nabijene suhe trave. Kad je jednom otišao na tri dana po razne potrepštine, borila sam se u toj zemljanoj kolibi protiv skupine Apaša. Mogla bih ti ispričati dugu priču, Joe. Mnogo priča. Ali čemu, ako već nakon prve ne možeš shvatiti zašto neću odavde. Već sam mnogo platila, čak i više nego sve ovo vrijedi. Zato ne mogu odustati. Moram izdržati! I, voljna sam platiti svaku po-

štenu cijenu. Ne mogu ti to bolje objasniti.

Zašutjela je, ali podigne glavu i pogleda ga u oči.

I on je šutio, no opet je među njima strujalo razumijevanje, kao da razgovaraju s tisući riječi.

Tek nakon nekog vremena ona oporo reče:

— Vidjevši te kako dolaziš, ponadala sam se da mi sudbina šalje čovjeka s kojim bih se mogla srediti. Već sam se nekoliko puta zanosila tom iluzijom. No, moram li najprije poći s tobom u krevet, Joe, ili ćeš mi prije pokazati koliko vrijediš kao zaštitnik?

Cane polako odmahne glavom, potresen njezinom grubošću i gorčinom. Shvatio je kako se ona, tako osamljena, bori da preživi.

— Pričaj mi o tom čovjeku koji ti želi ukrasti stoku i konje — predloži. — Zar je takav da ga se svi boje? Kakvi su to ljudi koji su te ostavili bez pomoći?

— o —

Bijaše večer kad je Cane ugledao logor sa stokom. Sunce na zapadu plamteći je obasjavalo nebo.

Mjesto je bilo dobro odabrano: u udolini među brežuljcima, što je postala prirodni obor za stoku.

Pokraj kola koja služe kao kuhinja gorjela je vatra. U velikom oboru okruženom užetom tapkali su konji. Prema Caneovoj procjeni, u stadu bijaše okupljeno oko dvije tisuće goveda.

Kauboji su uglavnom bili Meksikanci.

Dakle, to je odgovor zašto Laura nije imala zaštitu svojih ljudi. Bija-hu to vaquerosi, a ne pravi kauboји.

Ujahavši u logor, Joe ugleda čovjeka kojega mu je Laura opisala:

visok i svijetlokos muškarac: Teksašanin.

Malo dalje, oko pokrivača na kojem su ležali kovani novčići i kocka, čučało je nekoliko momaka.

Ali ljudi su zaboravili na igru i zagledali se u neznanca koji je jahao prema njima.

Njihov vođa, koji je stajao naslonjen na kotač kola, zakorači naprijed i spusti ruku prema koltu, kao da se želi uvjeriti da mu je nadohvat.

Bijaše to kao da su dva tigra na istom lovnom području nanjušila jedan drugoga.

Joe zaustavi konja i sjaše. Istoga časa plavokosi ga muškarac upita razvučenim teksaškim govorom:

— Tko te pozvao da sjašeš, neznanče?

Cane priđe nekoliko koraka bliže. Pomno je promotrio sugovornika i zaključio da ga može svladati; to mu je nagovijestio nagon.

— Ti si Haggerty, zar ne? Uzmi svog konja i odlazi — zapovijedi svijetlokosom. — Imao si smolu što sam došao ovamo. Odlazi!

Haggerty zaklima, kao da ne shvaća, ali ne odgovori.

Kao što je već rečeno: bijaše to kao da su se dva tigra srela na istom lovnom području. Kad se takvo što dogodi, više ne postoji okolišanje ni oklijevanje.

Odjednom Haggerty, bez ikakva znaka upozorenja, potegne oružje.

Znao je da mu je prijeko potrebna prednost, pa je želio iskoristiti onaj djelić sekunde iznenađenja.

Bio je brz revolveraš, čak vrlo brz, no usprkos gotovo neznatnoj prednosti nije bio brži od Canea.

Njihovi koltovi prasnule gotovo istodobno... u »dvostrukom pucnju«, bez stanke između njih.

Međutim, Cane je vjerojatno opalio sićušni djelić sekunde prije.

Haggertyjev metak prodore Caneovu košulju, iznad pojasa malo napuhnutu, i to otprilike u visini lakta. Metak je, nedvojbeno, upućen u protivnikovo srce, ali je otišao previše udesno. Zamalo bi tane pogodilo Caneovu lijevicu, u kojoj je držao revolver. Naime, Joe je pucao lijevom rukom, jer mu je lijevica bila brža.

Cane je točno pogodio Haggertyja, ali on se nije lako predao. Želja da preživi dosad, mu je pomagala da ostane živ, pa je to nastojao i sada. Ali teško ranjen nije mogao dovoljno visoko podići revolversku cijev.

Cane ga je pažljivo promatrao, spreman da ponovo puca ako mora.

Međutim, to nije bilo potrebno.

Haggerty padne na koljena i onda se zavalj na pete. Revolver mu ispadne i on rukama pritisne ranu, pa se zagleda u Canea, koji se polagano približavao.

— Što mogu učiniti za tebe, Haggerty?

— Ništa. Uvijek postoji početak i kraj. I tebe će jednog dana netko oboriti.

Spuštene glave stenjaó je i očajnički se borio protiv smrti.

Cane je znao da mu ne može pomoći. No, ni sebi. Njegovo je lice bilo nalik krinki i nitko ne bi naslućio što raste u njemu. Nitko ne bi ni pomislio da se boji narednih sati... prve noći nakon ubijanja.

Haggerty još jednom podigne glavu. Našao je na trenutak snage da

Još jednom pogleda protivnika, a onda čak promuća:

— Pripazi... Laura još voli prvog...

Nije stigao doreći, jer ga je pobijedila smrt.

Cane se ogleda, još s revolverom u ruci. Zamijetio bi i najsitniji pokret čak i na krajnjem rubu vidnog polja, ali nitko se nije ni pomaknuo.

Prisutni su bili svjesni da bi svaki brži pokret mogao donijeti smrt.

Već odavno su se bojali Haggertyjeva revolvera, ali ovaj ga je revolveraš pobijedio što znači da se njega moraju još više bojati.

Znali su da je taj čovjek došao s ranča njihove patrone... kako su vaquerosi zvali svoju poslodavku.

Cane zatakne revolver za opasač i zapovijedi:

— Zakopajte ga! Sutra ćete ponovo rastjerati stoku po pašnjacima, onako kako je bila razdijeljena. Sve je opet onako kao što je bilo prije. Poći ću okolo i sve ću pogledati. A sada pridite i kažite mi svoja imena, kako bismo se upoznali.

II

Cane polagano jaše kroz noć. Sjećao se riječi umirućeg Haggertyja. Zna da ih nikad neće zaboraviti.

A kad će se Haggerty pojaviti u njegovim snovima, s ostalim mrtvacima, uvijek će ga čuti kako govori: »Uvijek postoji početak i kraj. I tebe će jednog dana netko oboriti.« I zatim: »Pripazi, Laura još voli prvog...«

Potjera konja kasom. Uskoro u sjeni trijema, izvan zrake svjetla, nazre Laurin vitki lik.

Možda satima tako stoji i čeka.

Kad je sjahao, Laura poleti niz stuba i pritrči mu, gotovo poput djeteta koje je predugo bilo samo i strahovalo, pa bi sada htjelo zaštitu.

On je zagrlj.

Dogodilo se to potpuno prirodno, jer oni bijahu dvoje osamljenika.

Joe pritisne lice na ženinu kosu i osjeti njezin miris, osebujuć miris žene.

Kad je malo odmakla glavu i podigla pogled prema njemu, Joe je mirno izvijestiti:

— Da, mrtav je, iako je prvi potegnuo. Imao je dobru priliku. Ne brini, opet je sve u redu. Jahači će sutra ponovo razdijeliti stoku na pašnjake. Da ostanem pokraj tebe, Lauro?

Ona ga šuteći povede na trijem. Tu zastane i tek sada odgovori:

— Potreban si mi... i te kako potreban, Joe!

Pomilovao ju je po kosi.

I njemu bijaše potreban netko. Opet se borio i zato je i njemu potrebna osoba koja će biti pokraj njega kad mu se mrtvaci pojave u snu i kada mu počnu govoriti.

Tada će biti dobro što je Laura uz njega. Osjećat će njenu nježnost i zaboraviti gorku osamljenost.

Jedno drugome mogu pomoći.

Priljubljeni, uđu u kuću.

— o —

Nakon nekoliko dana Laura i Joe su se zbližili kao da se poznaju godinama, kao da su ih proživjeli kao braćni par.

Joe se razumio u stoku, umio rukovoditi rančem i postupati s vaquerosima. Govorio je njihovim jezikom i poznavao način njihova života kao da je godinama obitavao u Meksiku.

I Haggerty je zacijelo bio dobar stočar i upravitelj ranča. Nigdje na velikom ranču nije naišao ni na što čemu bi mogao prigovoriti.

Prolazili su dani, ispunjeni radom.

Ni noći nisu bile osamljene i prazne, ni za njega ni za Lauru.

U Lauri se krila neiscrpna životna snaga, a bila je od onih rijetkih žena koje ne žele samo da budu darivane i da uzimaju, nego moraju i davati.

Jednom su odjahali u susjedno mjesto; pratio ih je jedan od njihovih ljudi u kolima.

Santa Cruz bijaše seoce s jednim dućanom, jednom gostionicom i samo nekoliko kuća. Postoji mnogo takvih sela, a barem ih se desetak zove Santa Cruz.

Dok su jahali, Laura reče:

— Jednog dana ovom zemljom neće više vladati banditi. Doći će naseljenici, a mnogi će postati stočari. Ova zemlja je dobra za uzgoj stoke i zato se isplati izdržati. Jednom ću posjedovati petnaest tisuća goveda.

Ženine zelene oči zablistaše i Joe prvi put nasluti što ona zapravo želi.

— o —

Kad su se drugog dana vraćali kući, nekoliko milja od Santa Cruze prepriječi ih put skupina konjanika.

Od petorice trojica su bosonoga. Velike mamuze natakli su izravno

na noge, ispucane i tvrde poput roga. Četvrti je jahač obuven u apaske čizme.

Peti konjanik, očigledno vođa, možda bi izgledao poput caballera da mu odijelo nije bilo blijedo i uprljano, a on osobno zapušten i prljav.

Vođa posegne za šeširom i iskesi se. Na bradom obraslom licu bljesnuše blistavi zubi.

— Oh, što to vide moje sretne oči! — usklikne. — Kakva sreća što se mogu diviti takvoj ljepoti!

Skinuo je šešir i tek se sada vidjelo da mu je kosa na gusarski način omotana crvenom maramom. U jednom je uhu imao naušnicu.

— Oh, ja sam samo nedostojni bandolero don Pepe de Mendozza! Gotovo mi puca srce što moram opljačkati tako lijepu sinjoru! Ali, što ću kad moram nahraniti stotinu gladnih usta. Bilo bi najbolje za sve ako biste sjahali i pješice se vratili u selo. Uzet ćemo vaše konje i kola s teretom. Znaite, mi točno znamo što ste sve kupili u Santa Cruzu, a ja ću sve to iskoristiti da prehranim svoje ljude. Zelena tkanina će izazvati veliko veselje. Jedna od naših žena u njoj će izgledati gotovo lijepo poput tebe, zelenooka golu-bice. Hajde, sjašite!

U njegovu je glasu neprekidno bio prisutan šaljivi prizvuk, kao da to što govori ne misli ozbiljno, ali to nije bila šala.

Njegove su ih oči gledale neprijateljski; bijaše nalik pustinjskom vuku kojem glad razdire crijeva, a pred sobom ima plijen i mora ga samo usmrtniti.

I njegova četiri prijatelja zlobno su se i podrugljivo smiješila.

Djelovali su vrlo bezbrižno i Cane je znao zašto je tako. Negdje u zaklonu leži šesti odmetnik i puškom ga drži na nišanu. Naslutio je i mjesto gdje bi se mogao nalaziti, jer su bandolerosi pomno pazili da ne dospiju u liniju pucanja strijelca u zasjedi.

Laura ga upitno pogleda, a on kimne. Na njegovu se licu ne pomakne nijedan mišić kad je progovorio:

— Očito, moramo se pokoriti. Ovaj caballero se doista ne šali. Istina, divi se tvojoj ljepoti, ali mora misliti na stotinjak gladnih usta. Njegova je sudbina doista teška i valja ga žaliti.

— Da, amigo — suglasi se odmetnik kao da se iskreno obradovao tolikom razumijevanju.

Joe mirno sjaše.

Laura Rondell se povede za njegovim primjerom, ali lice joj potamni od bijesa. No, bila je svjesna da se mora svladati. Odmetnici su je podrugljivo promatrali i ona je znala da bi se obradovali kad bi Laura dala sebi oduška.

U međuvremenu su stigla i kola. Na Caneov mig vozač siđe s kočijaškog sjedala. Štoviše, lako kimne odmetnicima, kao da ih pozna. A to bježe i moguće.

— Pametan si, prijatelju — reče don Pepe de Mendozza Caneu — no očito nisi hrabar. Ja bih se borio za takvu ljepoticu. Nitko joj ne bi smio ukrasti ni vlas s glave... ni jednu jedinu vlas.

Izdao je nekoliko zapovijedi i jedan od njegovih prijatelja prijeđe s konja na kola i preuzme uzde.

Don Pepe de Mendozza, koji je već prije s divljenjem promatrao

Joeva konja, sjaše i priđe životinji. Prijateljski počne pričati konju, potapše ga i upozna se s njim kao što to umije samo čovjek koji se razumije u konje. Tada malo skрати stremen i popne se u sedlo.

Crvenosmeđi pastuh lako zadršće i gotovo se činilo kao da će idući tren eksplodirati. Okrenuo je glavu prema Caneu i promatrao ga.

Ali Joe je ostao posve miran; ništa više nije rekao niti se pomaknuo.

— Možda ću te jednom posjetiti, ljepotice — reče don Pepe Lauri. — Imao sam već jednom ridokosu sa zelenim očima i tako je žarko volio da je se poslije nisam mogao riješiti. Znam gdje je tvoj ranč i jednom ću doći.

Kad je potjerao životinju, krenu i kola. Sljediti ih tri jahača, koji su vodili za uzde dva konja, a Don Pepe de Mendozza pojaše na kraju male povorke.

Laura prezrivo pogleda Caneu, ali on se na to ni ne osvrne.

Njegov pogled bijaše usmjeren prema crvenkastim stijenama mjestimično obraslim grmljem.

I, napokon, ugleda tamo jednog jahača... momka s puškom koso preko sedla. Tek je sada bio siguran da u njega više nije uperena puščana cijev.

Jahač samo kratko pogleda prema njima, pa požuri da bi stigao jahače i kola. Zsigurno se već rađuje podjeli plijena.

Laura je htjela nešto reći, ali Joe odjednom prodorno zazviždi.

Ridodlaki pastuh koji kaska lako poput goleme mačke, kac da je čekao taj zvižduk. Pouzdana životinja odmah je reagirala.

Don Pepe bijaše vrstan jahač. Pa ipak, kad je crvenosmeđi pastuh poskočio i pri tom se naglo okrenuo, prekasno je reagirao.

Ispao je iz sedla, ali nije stigao izvući nogu iz stremena i pastuh ga je u trku odvuкао natrag do Canea.

Sve se zbilo vrlo brzo.

Joe oslobodi već gotovo onesviještenog razbojnika, skoči poput Komanača u sedlo i odjaše.

Bili su toliko sigurni da mu nisu oduzeli kolt. Možda su željeli da posegne za oružjem, a tada bi ga strijelac iz zasjede ubio.

Bandolerosi, kako nazivaju meksičke drumske razbojнике, nisu kukavice. Zato su okrenuli konje i potjerali ih prema Caneu, da bi ga ubili i pomogli svom vođi.

Napali su ga svi jahači, njih četvorica, a njihov drug na kolima nastavi put.

Četiri odmetnika na apaški način napadoše Canea, ni ne sluteći da je protivnik revolveraš. To su shvatili čim je on dvaput hitro opalio i dvojica od njih srušila se iz sedla, pogodena njegovim vrelinim olovom.

Tek sada spoznaše kakvu su grešku počinili iz lakomislenosti i vjere u svoju nadmoć.

Preživjela dvojica okrenu konje i natjeraju ih u trk. Kočijaš zaustavi kola, skoči i zviždukom pozove svog konja.

Joe ih je pustio neka odjašu, a on se prebacio na kola i vratio se do Laure i Pacoa. Gledali su ga kao da vide sablast, a žena prošapće:

— Oprosti mi što sam posumnjala u tebe. Oh, Joe, oprosti mi!

— o —

Nakon večere Joe izađe na terasu. Odmah osjeti sjevernjak.

Kao da je tijekom ovih dugih tjedana čekao ovaj vjetar. I sada on puše, mami, zove...

Ovo nije samo dašak zraka sa sjevera, već mnogo više. To nije samo miris tople zemlje, ugrijanih stijena, svježih pašnjaka. Ne, u tom je vjetru sadržano mnogo više.

Miris? Možda. Možda je to miris iz dalekog Kolorada. Možda taj vjetar donosi mirise dalekih brda i šuma, koji su sasvim drugačiji od ovih na jugu.

Tamo na sjeveru nalazi se Mogol-lon. Da bi se stiglo onamo valja odjahati daleko, sve do Rima, zatim i višoravni skrenuti prema istoku i prijeći »Šarenu pustinju« da bi se naposljetku stiglo u Kolorado.

Što dulje sluša vjetar, jače ga osjeća. Njegova mašta dočarava mu tajanstvene predjele, koji mame.

I odjednom je znao da će odjahati odavde. Ponovilo se ono što se često događalo. Daljine su ga zvale.

Ni Laura ga ne može zadržati; ne, ni ova lijepa žena koja je jutros posumnjala u njega.

Joe okrene glavu i oslušne zvukove što su kroz otvorena vrata dopirali iz unutrašnjosti.

Laura je prala suđe i ono je tiho zveckalo.

Uskoro će ležati jedno pokraj drugoga i voljet će se.

Ali, odjednom mu to više nije dovoljno... sve ovo ovdje nije ono što želi od života.

Vjetar sa sjevera suviše obećaje.

Možda bi se još nekoliko dana mogao boriti da ostane, možda bi izdržao čak i čitav tjedan, ali dulje nikako.

Tada će odjahati, kao što je to dosad uvijek uradio kad bi zapuhao sjevernjak.

Zašto ne bi odmah odjahao?

Odjednom odluči i uđe u kuću.

Nešto je u njegovu hodu izazvalo u Lauri uzbunu.

Hitro se okrenula, a onda zastala.

Pod svjetlom svjetiljke šutke su se promatrali.

— Što se dogodilo? — zapitala je nakon nekog vremena. — Što je s tobom, Joe? Nekako si drugačiji, odjednom sasvim drugačiji. Što se zbilo?

Joe Cane je pogleda suosjećajno, boreći se sam sa sobom, a onda odgovori:

— Nisi dovoljno jaka, Lauro, da bi mogla nadvladati ovaj vjetar. Taj me sjevernjak zove i moram odjahati. Moram odjahati na sjever. Zbogom, Lauro!

Promatrala ga je kao da je poludio. Htjela je nešto reći, ali shvati da bi sve bilo uzaludno. Samo bespomoćno mahne rukom i promrm-lja:

— Ako nisam dovoljno jaka... — Ušuti, pa poviče: — Oh, ti prokleta skitnico u sedlu, zar moram biti jača od ovog ludog sjevernjaka?

On lagano kimne i prošapše:

— To je jače od mene. Bio bih samo napola ovdje.

— o —

Deset minuta kasnije već je uzjahao i potjerao konja. Ispratio ga je Laurin prkosan glas:

— Oh, jaši onda u vjetar, ti prokleta skitnico! Jaši i traži ono što nećeš naći! Samo, ne vraćaj se ova-mo!

Joe se ni ne okrene, omamljen sjevernjakom.

Sjeveroistočno od Laurina ranča leži Kolorado, a sjeverozapadnije Utah. No, put donde prokleta je dug.

III

Prolazili su dani, tjedni. Sjevernjak je već odavno stao i Joe se smirio a s tim i njegova težnja za jahanjem.

Zaustavio se u nekoliko manjih naselja, nekoliko je dana boravio na nekom ranču i pomagao tamošnjim ljudima krotiti divlje konje, a u nekom gradiću sjedio je dvije noći i jedan dan kartajući poker; zaradio je stotinu pedeset i sedam dolara.

Dva tjedna poslije toga dao se u nekom drugom gradiću zavrbovati za gradsku potjeru na brzinu okupljanju. Skupina Apaša napala je poštansku kočiju, ranila kočijaša i opljačkala putnike, pa su građani krenuli u potjeru. Dobivao je dolar na dan.

Sedam dana tragali su za Indijancima, ali ih nisu pronašli.

Trećeg dana ugledao je njegov izviđač Indijance, čitavo selo, u pokretu. Bili su to Apaši koji su krenuli na put sa svom svojom imovinom.

Bijelci ugledaše dugu povorku kako prolazi klancem — žene, dječicu, starce i vrlo malo ratnika. I čopor konja.

Oko sedamdeset, osamdeset ljudi i stotinjak konja.

Za apaške prilike to bijaše poprilično selo, u kojem bi zacijelo trebalo da bude tridesetak ratnika. Ali ti ratnici nisu bili ovdje. Možda su u pljačkaškom pohodu.

Potjera se sastojala od dvadeset i sedam konjanika. Kad je dobro promotrio Indijance, vođa se okrene u sedlu i promuklim glasom prozbori:

— Ovi će za sve platiti!

Potjerali su konje u kanjon, kako bi osvetili ranjenog kočijaša i iskali-li bijes zbog pljačke.

I Joe je krenuo s njima, jer je sada jedan od njihovih.

U to doba nijedan bijelac u toj zemlji ne bi mogao ni htio drugačije postupiti. Zato je i Cane jahao s potjerom.

Međutim, iako bi mu bilo lako šest puta pogoditi metu i ubiti, on je šest puta opalio pokraj Apaša.

Da, Joe Cane ipak bijaše drugačiji od većine ljudi u ovoj zemlji. On nije mogao tek tako ubijati, poput građana željnih osvete.

Kad je potjera nakon četrnaest dana raspuštena, dobio je plaću: četrnaest dolara.

Zapio ju je u najbližem salonu, kako bi zaboravio sve što je doživio i onda odjahao dalje.

Što ga sada očekuje? Hoće li negdje naići na ženu u koje bi neko vrijeme ostao? Joe se oduvijek rado zaustavljao u lijepih žena.

Predosjećao je da će uskoro naići na mjesto gdje će zastati; to je sasvim određen osjećaj, koji ne bi znao protumačiti.

— o —

Jednog dana stigne u Rimrock.

Prva kuća na desnoj strani ulice bijaše lijepo zdanje, okruženo velikim povrtnjakom i voćnjakom. U žicom ograđenom prostoru ispred stajale kokodakale su kokoši.

Joe je sve to zamijetio jednim jedinim pogledom, a onda obrati pažnju na ljude koji su se očito okupili ovdje da bi učinili zlo. Naime, oko zgrade slagali su slamu i sijeno,

Cane zaustavi konja, pogleda prema zgradi, pa ponovo svjetinu koja je šuteći promatrala nekoliko ljudi koji su oko kuće slagali lako zapaljiv materijal.

Zar je žele potpaliti? Pa, to je kuća od kamena, s vrlo malo drva. Samo bi slamnati krov odmah plamnuo.

Joe odjaše dalje, do ruba okupljene svjetine, koja je šuteći i prijeteci čekala. Tu se okupilo četrdesetak ljudi, većinom žene, veća djeca i stariji muškarci; mladi su slagali lomaču oko zgrade.

Kad je jedan od starijih muškaraca pogledao prema nepoznatom jahaču, Cane upita:

— Što rade?

Sada se još nekoliko ljudi okrenulo prema njemu, a on ih tako prodorno pogleda da nitko nije dugo izdržao pogled tog snažnog i žilavog muškarca koji sjedi visoko iznad njih u sedlu, s koltom za opasačem.

Cane je gledao okupljene građane, i oni su mu nalikovali čoporu koji se bojažljivo stišće, neprekidno opsjednut osjećajem da mora štititi jedan drugoga.

Ti su ljudi ovdje osnovali grad i sada zacijelo čekaju da ova zemlja bude nastanjena, da procvjeta i krene trgovina. Čekaju da stignu ljudi, koji će biti dovoljno hrabri da u okolici počnu neki posao. Jer su ovi ovdje mali, sitni građani.

Ljudi su dugo promatrali Canea, no odmah su shvatili da on nije jedan od njihova soja. Od početka se vidjelo da postoji nešto po čemu se razlikuju.

Napokon jedan od prisutnih odgovori:

— U ovoj kući stanuje Cindy McLaine.

— I, što je s njome? Čini se da je želite zapaliti i sve spaliti. Zašto?

Caneov je glas zvučao hladno i grubo. Spoznao je da ovim ljudima vlada okrutna, neopoziva odluka. Svi su djelovali tako ledeno i nemilosrdno, da je iz njih strujalo kao iz hladne grobnice.

Ali Joe osjeti da je to nemilosrdnost kukavica.

Čelavi čovjek, odjeven poput propovjednika, koji je pod rukom stiskao neku debelu knjigu, zacijelo bibliju, objasni:

— Velike boginje, stranče, crne boginje. Što bismo drugo mogli uraditi? Zar da čekamo dok svi...

Zašutio je, ali slijevanje ramenima i pokret rukom bili su dovoljno rječiti.

Joe pogleda prema kući.

— Je li ta Cindy McLaine mrtva? Zar je umrla od velikih boginja? — mirno upita.

Opet šutnja. Nitko nije odgovorio. Šutke su ga promatrale, a on je osjećao njihovo neprijateljstvo, njihov nemir. Gledali su ga kao mutivodu, a ne kao slučajnog namjernika. Očito, stigao je ovamo u pogrešno vrijeme.

A onda ipak stiže odgovor, ali ne iz okupljene svjetine, već iz zdanja na suprotnoj strani ceste.

Na kući se otvorio mali prozor i iz njega je provirila puščana cijev. Dvocjevna sačmarica! A onda se začu povik:

— Odlazite, glupani! Razidite se prije nego vas ja natjeram u bijeg!

Glas ječi. To je glas prožet očajem, iz kojega se razabire da je žena na izmaku snaga.

Nesumnjivo, žena je bolesna, i to teško, ali je živa.

A ovi ljudi žele zapaliti vatru oko njezine kuće, kao da dimom mogu istjerati tešku bolest.

Da, velike boginje su teška, smrtonosna bolest. Cane je poznaje iz rata. Kao vojnik Konfederacije bio je zarobljen i odveden u logor, u kojem su malo zatim izbile velike boginje.

Proželi su ga ledeni srsi, no ipak je osjetio divljenje prema toj ženi. Ona je bolesna, ali volja za životom u nje silno je jaka. Ona se hoće boriti.

Cindy McLaine pripada ovoj zajednici, no otkad se razboljela ljudi su je odbacili. Sada je žele i ubiti. Nedvojbeno, osjeća se proketo usamljenom u svojoj nevolji, prestrašena je, ali se bori.

Joe potjera konja i kroz otvorena dvorišna vrata ujaše u dvorište. Ljudi koji su gomilali lako zapaljiv materijal oko kuće se razmaknu.

Iz skupine ljudi koji su čekali na suprotnoj strani ulice začu se promukao i okrutni propovjednikov glas:

— Zapalite je! Mi ćemo moliti i pjevati! Poduzet ćemo sve kako bismo pomogli njezinoj duši da uđe u raj. Hajde da...

Prekine ga oštar Caneov povik:

— Stanite!

Joe okrenu konja i potjera ga prema čovjeku koji je upravo htio protrljati sumpornu šibicu o potplati čizme.

— Okani se toga, prijatelju! Ovdje neće biti vatre. Nitko je neće potpaliti!

Glas mu je odražavao bijes, prijezir i odlučnu grubost.

Svi si zastali i gledali u njega dok je silazio s konja.

Odjednom mlađ momak, divljih očiju i drska vladanja, jedan od onih koji se žele dokazivati smionošću i vjeruju da revolverom mogu sve riješiti, poviče:

— Ej, stranče, ne uplićite se u ovo! To se vas ne tiče. Pođite odavde ili ću vas ja natjerati u bijeg!

Izgovorivši posljednju riječ, posegne za koltom.

Cane pričekava da momak napola izvuče oružje, a onda i sam polegne.

Iako nije želio ubiti ovoga momaka, morao je potegnuti oružje i boriti se ako želi spriječiti da od straha poludjela grupa ljudi spali ženu na lomači baš kao da je najmračniji srednji vijek.

Ali ovo JEST najmračnije doba. Ovi ljudi imaju tako malo životne snage, tako malo hrabrosti i osjećaju se toliko izručeni sudbini da moraju postupiti ovako i nikako drugačije.

Da ih prezire, ili ih mora žaliti?

Nije mogao o tome razmišljati, jer je mladić već napola izvukao revolver.

Joe nacilja i opali, a metak opeče mladićevu podlakticu.

Momak zaurla, iako samo lakše ozlijeđen.

S koltom iz kojega se još pušilo u ruci Joe pogleda okupljene građane i naredi im:

— Maknite to! Brzo odnesite odavde sve to! Vi smrdljivi ljudožderi! Zar u vas uopće nema časti, osjećanja? Nestanite odavde prije nego ranim još kojega od vas!

Žitelji Rimrocka često su slušali o velikim revolverašima i bijahu

svjesni da je jedan od njih sada među njima. Zato su se pokorili.

Okrenuo im je leđa i pošao duž kuće do skupine ljudi na drugom uglu. Ali prije nego je stigao, već su se počeli razilaziti, prestrašeno ga promatrajući.

— Hajde, krenite i vi! — oštro im naredi. — Ovaj vaš gradić je najgore i najprljavije gnijezdo u koje sam ikada kročio!

Poslušali su, neki jarkocrvenih obraza i rumenih ušiju. Izbjegavali su njegov pogled, a jedan od njih, mrgodeći se, u prolazu promrmlja:

— Oh, kuća zapravo ne bi gorjela. Samo bi dim otjerao te proklete uzročnike velikih boginja. Uništili bismo zarazu na izvoru.

— Ja bih tebe strpao u staju i onda je zapalio — odgovori Cane. — Tada bi i ti bio samo osušen dimom i nijedan uzročnik boginja ne bi prešao na tebe. Prokleta sijeda budalo!

Okrene im leđa, pride vratima i pokuca, pa dovikne:

— Gospođo, sada je sve u redu! Možete biti mirni! Mogu li za vas još nešto uraditi?

S druge strane začu se jecanje, koje je sada zvučalo nekako olakšano, a zatim potezanje zasuna.

Na trenutak Joe osjeti nelagodnost. Nije se bojao, samo je strepio od onoga što će ugledati.

Znao je kako izgledaju ljudi oboljeli od velikih boginja. Vidio ih je u zarobljeničkom logoru.

Kad su se vrata polagano otvorila, zaustavio je dah, a odmah zatim odahnuo.

Žena koju je ugledao pred sobom, sa sačmaricom pod rukom, zasigurno nije oboljela od velikih boginja.

Bolesna je, no posrijedi su, najvjerojatnije, ospice. Dakle, bezazlena dječja bolest, od koje ponekad obole i odrasli.

Lice joj je unakaženo i vidjelo se da ima visoku temperaturu. Pogledala ga je natečenim očima i rekla:

— Hvala vam, gospodine. Ako biste mogli otjerati ovu bandu do vraga, što je pravom muškarcu očito lako, imala bih mir. A ako biste doista htjeli uraditi nešto za mene, molim vas donesite ovamo nekoliko vedara vode. I soli. Htjela bih se okupati u slanoj vodi. To će mi pomoći.

Vidio je da su se mjehurići od osipa gotovo osušili. Prije nekoliko dana žena je, nedvojbeno izgledala mnogo lošije, osip je bio jači, temperatura viša.

Cindy McLaine je proživjela teške dane; već je i svrbež jamačno bio paklenski.

Cane kimne.

— Donijet ću. No, imate li i dovoljno hrane u kući? Potrebna vam je čista odjeća i...

— Nemam više ništa.

Izenada je zateturala. Vidio je da će se onesvijestiti, pa je s dva duga koraka brzo kliznuo u kuću i dohvatio je.

Uradio je to nagoni i bez straha.

IV

Cindy McLaine se idućih dana osjećala sve bolje, i svaki je dan nestajao djelić ružnoće prouzrokovane bolešću.

Koža joj postade čista, kosa sjajna, a u očima se pojavi pouzdanje i životna radost.

Cindy McLaine bijaše lijepa žena i Joe je znao da ga je k njoj dovela sudbina.

I ona je to vjerovala. Između njih postojala je prešutna spoznaja da pripadaju jedno drugome, poput para koji je izdržao probnu kušnju.

Dok se Cindy oporavljala, Joe je nabavljao sve što im bijaše potrebno. Za to vrijeme pokazao je građanima koliko ih prezire.

Svi su ga se bojali, no bili su i postidjeni, svjesni svog kukavičluka, sitničavosti i ograničenosti. Kad ga god vide, podsjeti ih na to kakvi su bijednici i da su samo hinili ljubav prema bližnjem.

Kad je ozdravila, Cindy prionu čišćenju kuće.

Joe joj nije smetao, jer je i imao dovoljno posla u dvorištu i vrtu.

Poslije podne zaklao je pijevca i donio ga u kuhinju.

Cindy mu se nasmiješila i rekla:

— Dodi na večeru.

— Što ćemo slaviti?

Osjetio je, naime, da ona želi nešto proslaviti.

— Mnogo toga — promrmlja Cindy i pogleda ga polusklepljenih očiju. — Jedan je razlog to što na svijetu postoje muškarci poput tebe. Drugi što ću opet doista živjeti. Hoću, zar ne? Želim da me noćas držiš u naručju, Joe. Da li bi to volio?

Upitala je to sasvim ozbiljno, nagnuvši glavu malo ukoso i pogledavši naviše, prema njemu.

Njezine ga riječi nisu iznenadile, jer je znao da će se to zbiti. I to spontano, neusiljeno. Oni nisu bili

ljudi koji se pretvaraju, poštteni su i ne znaju za lažni stid.

Joe kimne.

— Da, i ja to želim. Iz dana u dan postaješ sve ljepšom, kao da si nanovo rođena, i ja već neko vrijeme želim da mi možeš pokazati kako je lijepo živjeti.

— Dođi nakon što sunce zađe i mi ćemo slaviti. Bit će to lijepa svečanost.

— o —

U prvim jutarnjim satima, dok vani umire noć u borbi sa sivilom jutra, Cindy i Joe leže budni jedno kraj drugoga i osjećaju toplinu svojih tijela i otkucaje bila.

U njegovu naručju, ona okrene glavu i promrmlja:

— Ne znam ništa o tebi, Joe. Znam samo to da si muškarac kojega se isplati voljeti i ništa drugo. Odakle dolaziš? I kamo ćeš poći?

Neko je vrijeme šutio, onda upita:

— Kada da odem?

— To samo ti znaš. O tome ti odlučuješ. Znam da ćeš jednoga dana otići. Ovo nije mjesto gdje bi ti ostao... ne u takvom bijednom gradiću. Moja će te nježnost zadržati samo neko vrijeme. Nikada nisam varala samu sebe, niti što umišljala. I ja bih voljela otići odavde. Joe, kad pođeš, povedi i mene dio puta.

Neko su vrijeme ponovo šutjeli.

— Kako si stigla ovamo? — upita odjednom Joe.

— Doputovala sam ovamo s bolesnom sestrom. Ovdašnja klima, ovaj suhi visinski zrak, bio je dobar za njezina pluća. Bila je teško bolesna, i ja sam to prekasno saznala. Ovamo smo stigle poštanskom kočijom. Kako se ova kuća povoljno prodava-

la, kupile smo je i tu se nastanile. Moja sestra je živjela još osam mjeseci. To je bilo prije tri godine. Odonda sam sama, ali mal'ne svaki muškarac između sedamnaest i sedamdeset godina u krugu od dvadeset milja pokušao mi je uljepšati osamljenost. Pročulo se da sam prije nastupala u trećerazrednim krčmama; vidio me neki profesionalni kartaš, koji je proputovao kroz Rimrock, a koji me je otprije poznavao. Pričao je u salunu o meni s velikom mržnjom i prezirom, jer sam i njega odbila. Pokušao me i ucjenjivati...

Zašutjela je, kao da se sjeća prošlosti. Onda nastavi:

— Ostala sam u ovoj kući zato što je volim. Volim i vrt i kokoši. Pošto sam uštedjela nešto novca, a sada prodajem povrće i jaja, sasvim dobro živim. Nisam se htjela vratiti u svijet iz kojeg me izvukla dužnost prema sestri. Željela sam živjeti u miru. Odavno znam kako je teško usamljenoj ženi. No ovdje ne moram pjevati i plesati kad za to nisam raspoložena. Ne moram dijeliti karte ni...

Cindy ponovo ušuti. Joe osjeti kako dršće u njegovu naručju. Zacijelo s jezom misli na nekadašnji život.

— Ipak, za četiri protekle godine postala sam malo zrelija. Prije sam bila glupa i vjerovala u veliku sreću. Možda me je sestra spasila od propasti. Danas bih se u krčmama i salunima, u kartašnicama i parobrodima potpuno drugačije ponašala. Razumiješ li, Joe? Želim još jednom pokušati. Uskoro ću otići odavde i ponovo se suočiti s onim svijetom, a kada se nakon toga povučem

u miran život, moja će ušteđevina biti veća.

Okrenula je glavu i zagledala se u strop. Tada produži:

— Ovdje sam spoznala da je tobožnji mir samo varka. Jedan od muškaraca koji su me oblijetali vidio me unakaženu osipom. Pobjegao je i razglasio da sam oboljela od velikih boginja. Oh, Joe, kako je bijedan ovdašnji mali svijet! Same kukavice i slabići. Njihov je strah bio tako velik da su me htjeli spaliti poput vještice. Zato što su takvi bilo je muškarcu tvoga soja lako otjerati ih do vraga.

Glas joj postade oštrij, odlučniji.

— Postala sam nemilosrdna, Joe. Uskoro ću ostrići vunu nekoćini ovnova, a nekim ću momcima oderati kožu. Moja ušteđevina bit će dovoljna za nekoliko lijepih haljina i ono što ide uz to. U Saint Louisu zaposlit ću se na brodu-salunu, ali prije toga...

Okrenula se prema njemu, zagrlila ga i počela strastveno ljubiti.

Cindy bijaše pustolovka koja se ovdje smirila samo na neko vrijeme. Odgovaralo joj je što je Joe muškarac koji se također nije mogao smiriti, jer ni ona se ne bi mogla skrasiti na jednom mjestu. Nakon toga što je spoznala da nigdje ne postoje neiskvareni ljudi ni miran život, pretvorila se u vučicu koja želi uloviti plijen.

Joe stisne Cindy. Bili su bliski, no njemu se ipak to učini poput rastanka.

Znao je da će vjetar sa sjevera ponovo unijeti nemir u njega i on će poći. Ali, ovoga puta neće jahati sam. Cindy će krenuti s njim.

— o —

Izdržali su devet dana i devet noći, a onda je zapuhao sjevernjak.

Bila je ponoć kad je Joe izišao iz kuće i osjetio ga.

Sjevernjak! Nemir u krvi! Želja za jahanjem! Sve dalje, dalje...

Dugo je tako stajao, svjestan da neće dugo izdržati ovdje; tri ili četiri dana, najviše sedmicu.

Kad je Cindy izišla iz tamne pačetvorine vrata, Joe okrene glavu. Bila je odjevena samo u tanku spavaćicu. Stala je pokraj njega i udahнула duboko svjež zrak.

Vjetar se može nanjušiti. Jak je, pun mirisa.

Žena ga pogleda.

— Je li to vjetar? — jednostavno zapita.

— Da. Ako bude dulje puhao, tri dana ili dulje, morat ću odjahati.

— Bit ću gotova za pola sata — tiho reče Cindy. — Poći ću s tobom do najbliže glavne linije ekspresnih kočija. Mislim da je to linija između Santa Fea i Kansas Cityja. Hoćeš li me povesti?

Cane polagano kimne i pogleda je, a ona se okrene prema njemu i čitavim tijelom priljubi uz njega.

Osjećao je toplinu i predanost njezina tijela.

Znao je da će ostati prijatelji do kraja života. Dali su jedno drugome ono što im je nedostajalo: toplinu, nježnost i osjećaj da više nisu sami usred ovog bijednog svijeta.

Međutim, sve se jednom približi kraju. I njihovi će se putovi razdvojiti. On mora jahati u susret sjevernjaku, a ona se želi domoći plijena, poput vučice. Želi ostrići vunu nekoćini ovnova i oderati kožu budalama.

Znao je da će uspjeti. Cindy je lijepa i pametna, a postat će i zrelija. Nakon gorkih iskustava neće imati više obzira prema ljudima. Međutim, on će se uvijek moći pouzdati u nju.

— Što ćeš s kućom? — upita je.
— Zar ćeš je prodati nekom od onih koji su te u njoj htjeli spaliti?

U njegovu glasu treperila je zlu-radost. Osjetivši što Joe misli, Cindy se oštro nasmije.

— Sve ćemo zapaliti! Pustit ćemo kokoši na slobodu, a ostalo zapaliti. Vatra će nam neko vrijeme osvjetljavati put u noći.

— o —

Ogledali su se tek nakon dvije milje.

Vatra u gradiću Rimrock svijetlila je daleko.

Za Cindy McLaine mnogo je toga izgaralo; ne samo opipljivi predmeti već vjera u ljude. Ogrubjela je, neće više imati milosti ni prema kome. Nikoga neće poštediti.

Cane je promatrao ženu obasjanu mjesecinom i sjajem zvijezda. Odsjaj vatre dopirao je do njih, ali nije učinio noć svjetlijom; samo ju je crveno obojio.

Cindy nije dugo gledala prema gradiću. Okrenula se ponovo u sedlu i potapšala svoju lijepu crvenosmeđu kobilu. Duboko je udahnuła miris vjetra i upitala:

— Što ti priča?

Još je shvatio da misli na sjevernjak.

— U tom su vjetru jaki mirisi svijeta — promrmlja. — On priča i o tome da je veličanstveno biti živ. U tom je pogledu vjetar poput tebe, Cindy. I u tvom se naručju radujem što živim, osjećam. Svijet je

velik i sve što doživiš na svoj je način prekrasno. Neprekidno mami očekivanje, neizvjesnost što ćeš zateći iza slijedećeg brežuljka. Ne mogu ti to objasniti, Cindy, no slabići će jednoga dana propasti.

— Dobro si mi objasnio. Shvatila sam te.

Potjeraše konje u kas.

— o —

Ostali su više od tjedan dana zajedno, sve do Albuquerquea, gradića kroz koji su prolazile poštanske kočije na putu između El Pasoa i Santa Fea. A iz Santa Fea se svaki dan može kočijom odvesti u Kansas City, donedavno Westport.

Unajmili su sobu u najboljem hotelu i ostali čitavu noć i slijedeće prijepodne zajedno.

Rano poslije podne on je odveo do poštanske kočije.

Prije negoli je ušla, Cindy mu reče:

— Mnogo sreće, Joe! Ako se bude-mo slučajno ikad ponovo sreli, bit će opet kao noćas. Jer ti si jedini muškarac na svijetu koji je ikada imao pravo na mene, a to ćeš pravo i zadržati.

Ušla je u kočiju a da se nisu ni poljubili za oproštaj.

Joe nije čekao da kočija krene. Odmah se udaljio, a čak se nije ni okrenuo.

Malo poslije izjahao je iz staje za iznajmljivanje.

Sjevernjak više nije puhao, ali do Kolorada nije bilo daleko.

Krivudavim je putem stigao nadomak Koloradu i već je vrijeme da jaše ravno prema Pikes Peaku.

Tamo, pokraj Denvera, leži područje zlata; Canon City, Cripple Creek, Leadville i ostali logori kopa-

ča zlata i rudara već su postali pojam. Posvuda niču novi logori, u brdima otkrivaju nova nalazišta.

Tamo je sada krenuo Joe razmišljajući o Cindy. Osjećao se kao da je nešto izgubio. Nije bio ravnodušan, no bješe svjestan da su ga iste misli i osjećaji obuzeli kada je napustio Lauru.

Možda će jednom ponovo susresti Cindy. Želio je to, ali znao je da je to malo vjerojatno.

— o —

Dva tjedna kasnije Joe je ujahao u Golden Run.

Gotovo je već bila večer kad je s posljednjeg zavoja ugledao kanjon, prekriven nebrojenim svijetlim točkicama. Bijaše to svjetlost svjetiljaka, fenjera, vatri...

Što će naći tamo dolje? Novu pustolovinu? Borbu s ljudima koji će u njemu prepoznati čovjeka koji bi se mogao suprotstaviti njihovim namjerama i ciljevima? Možda u kanjonu živi žena s kojom će neko vrijeme dijeliti sudbinu?

Nije znao odgovore na ta pitanja. Međutim, baš ga je ta neizvjesnost silno privlačila.

V

Odmah je znao da je ovo divlji logor, čim je u sumrak polako jahao prema svjetlosti vatra. Ispred njega, iza njega i uz njega strujali su iz svih logora, svojih nalazišta i rudnika ovamo u Golden Run... jašući, pješke, u vozilima što su još prije kratkog vremena prevozila rudu i druge stvari.

Svi su gladni, žedni, željni provoda i ova im noć mora pružiti odštetu za težak posao tijekom dugih dana.

Svi oni očekuju zabavu, užitke, toplinu, društvo žena ili dobrih prijatelja. Gotovo svi će se napiti, mnogi od njih okušati sreću u igri...

Cane je dobro poznavao takve logore.

Polagano je jahao glavnom ulicom. Zdesna i slijeva gužva. Mnoge kuće imaju samo lijepa pročelja, koja često djeluju kao dvokatnica no iza njih većinom su samo šatori ili jednokatne barake.

Tu i tamo svira glazba; kapele pokušavaju nadglasati jedna drugu i primamiti goste. Iz mnogih lokala dopire cika djevojaka, kao da se unutra događa nešto zaista izvanredno, a ispred svakog većeg zabavnog lokala stoje namještenici koji posjetiteljima obećavaju raj.

Joe je pogledom tražio javnu konjušnicu dok se pokušavao probiti glavnom ulicom, zakrčenom ljudima.

Nekoliko ih se maknulo, prišavši bliže jedni drugima, no oni sprijeđeni bili su tako zbijeni da je ostao prikliješten. Ne preostade mu drugo nego da zastane i pričekaj.

I drugi su jahači stajali, pa čak i kola.

Cane se sagne, stavi ruku na rame muškarca koji je stajao po kraj njegova konja i upita:

— Što se događa, prijatelju?

Čovjek pogleda prema njemu.

— Tek ste stigli ovamo?

Cane kimne, a neznanač pokretom ruke pokaže na raskošno uređen salun »Golden-Run«.

Bijaše to, nedvojbeno, najveće i najsolidnije zdanje u kanjonu.

— Unutra se održava sudska rasprava protiv Angela Behana, zvanog Johnny — počne objašnjavati muškarac. — Možda ste već čuli za njega? On je ustrijelio Scotta Callahana, jedinog čovjeka koji mu je u Golden Runu bio dorastao... ili čak bio nadmoćniji. Najprije je desetak svjedoka tvrdilo da Behan nije dao Callahanu ni najmanju priliku, pa je optužen za ubojstvo. Međutim, u međuvremenu je pet svjedoka promijenilo mišljenje. To jest, stekli su uvjerenje da su se vjerojatno prevarili i da je borba bila poštena. Samo je jedan jedini svjedok ostao pri prvobitnom iskazu. E, sada čekamo odluku porote...

Nije dospio dovršiti rečenicu, jer se tamo od saluna razliježe buka. Ljudi su počeli vikati, urlati. Vjerojatno su čuli što je unutra odgo-

no.

A onda glasan povik nadgleda svu buku i sve šumove.

— Nije kriv!

Zavlada grobna tišina.

Nevjerojatno, no u hipu je zavladao potpun muk; kao da su se svi skamenili i zadržali dah.

Bijaše nevjerojatan, neshvatljiv prizor da se gotovo nije čuo ni šum iako je ulica ispred saluna bila ispunjena ljudima; ovdje je čekalo više od tri stotine ljudi.

Odjednom, isto tako nenadano kao što je sve utihnulo, izbije panika. Svi su se istodobno pokrenuli i požurili kao da ne žele ništa drugo nego što dalje odavde. Ulica ispred saluna se iznenađujuće brzo ispraznila, a radoznalost se pretvorila u zabrinutost.

Ostalo je samo nekoliko gledatelja no i ti su se polako povlačili.

Caneu se nije žurilo i on odjaše samo nekoliko metara pa ponovo zastane. Ostao je na konju, jer je tako imao dobar pregled.

Zanimalo ga je što će se dogoditi, no gotovo bi u tančine mogao opisati što će se zbiti. Rijetko se kada išta mijenjalo.

Iz saluna su izlazili oni koji su prisustvovali raspravi. I oni su, čim su se našli na ulici, brzo skretali udesno i ulijevo, a zastali su tek kad su vjerovali da su se našli dovoljno daleko da bi bili sigurni.

A onda je izišao samo jedan muškarac... sam, polagano i bezbrižno.

Cane ga je odmah prepoznao.

Angelo Johnny Behan!

Tijekom proteklih godina nije se nimalo promijenio.

Joe je jednom čuo kako je Behana opisao neki čovjek i sada se prisjetio tih riječi.

»Zamisli, prijatelju, zmiju čegrtušu... pravu, otrovnu, siktavu čegrtušu. I to najjaču i najopasniju što je možeš zamisliti. Ali, ne predoči je u zmijskoj spodobi nego prurušenu u pristala muškarca, plavookog, glatka lica, ljepotana svijetlih uvojaka, koji se neprekidno smiješi. Taj momak posjeduje oštar razum i uopće ne zna što je milosrđe, tako da je sposoban ugasiti ljudski život kao da je riječ o muhi. Razumiješ li, prijatelju? To ti je Johnny Behan.«

Cane malo spusti glavu, tako da je široki obod šešira donekle zasjenio njegovo mršavo lice, ali nije bio siguran da ga Johnny neće prepoznati.

Međutim, Behan ga samo načas pogleda, a onda njegov pogled počne lutati okolo. Tada se naglo okrene prema salunu.

Samo su Joe i još nekolicina muškaraca bili blizu Behana. Ostali znatiželjnici uzmaknuše još dalje.

Prođe jedna, pa druga minuta, a onda se naglo otvore vrata saluna, da propuste osobu koja kroči na ulicu. Iz saluna je izašla neka žena.

Joe Cane se iznenađeno trgne.

Ova žena nije bila samo vrlo lijepa, nego i vrlo elegantna. Odjevena bješe u tamnu svilenu haljinu kao da će u njoj na ples u Washington.

I tamo bi bila jedna od najljepših i najbolje odjevenih žena, a ovdje u divljem i primitivnom gradiću kopača, njezina je pojava gotovo nevjerovatna.

Ljepotica se približi na nekoliko koraka Behanu, koji je čekao.

I opet zavlada tajac, takva tišina kakvu se gotovo ne bi moglo smatrati mogućom.

Napokon žena progovori. Glas joj bježe malo rezak, ali ipak melodiozan. Bez obzira što se u njoj zbivalo, mogla se savladati da to ne pokaže.

Svi su čuli kad je rekla:

— Ne isplati ti se čekati, Behane. Pat O'Brien je već odavno izašao kroz stražnji izlaz i odjahao.

Muk!

Dakle, tako! Jedini svjedok koji se usudio svjedočiti protiv Angela Behana pobjegao je dok ga je Johnny čekao pred salunom.

Znatiželjnici su napeto čekali što će Behan odgovoriti i što će uraditi.

Međutim, on je šutio, nepokretan i napeta izraza lica.

Činilo se kao da prisluškuje.

Odjednom, svi začuše pucnjeve.

Doprli su iz daljine, iz kanjona. Bijahu to tri brza pucnja iz jednog jedinog oružja.

Nije bilo osobe koja ne bi znala što to znači.

Pat O'Brien nije daleko pobjegao!

U kanjonu i u Golden Runu sigurno svake noći odjekuju mnogi pucnjevi i jedva da itko obraća pažnju na njih.

Ovo bijaše drugo. Ta tri brza hica nije opalio nitko zbog užitka u pucnjavi, niti je pucao u zrak neki pijanac. Ne, ta su tri metka likvidirala čovjeka koji se jedini usudio svjedočiti protiv Johnnija Behana.

Behan još nije ništa rekao. Nije se ni pomaknuo. Šuteći je promatrao ženu koja je stajala pred njim.

Lijepa žena zadršće, prodoše je trnci; to može vidjeti svatko tko je dovoljno blizu.

I Joe Cane je to zamijetio.

Što će ona reći? Hoće li sada izgubiti živce?

Bijaše nedvojbeno da je i ona upletena u ovaj grubi okršaj. Bila je bliska tom Patu O'Brienu, ili su bili na istoj strani.

Cane je slutio što bi moglo biti posrijedi.

Osjećao je dah nasilja, netrpeljivosti i nemilosrđa.

U pitanju je borba za moć.

Tako je u većini ovakvih gradića s logorima.

Netko uvijek želi ostrići veliko krdo, a drugi su mu pri tome na putu.

Što će uraditi ova žena?

Zanimalo je to svakog od prisutnih, čak i Behana. No, on šuti i čeka, smiješeći se sladunjavo.

Žena ga je dugo promatrala, a onda se okrene i pođe prema salunu.

Hodala je poput potučene, ponižene žene, spuštene glave. Međutim, prije nego što je ušla ponovo je podigne, a onda naglo zastane.

Stajala je i ogledavala se.

Znatiželjnici su i dalje uporno stajali, šuteći potreseni, uplašeni, radoznali.

Tada žena vrlo glasno poviče:

— Ljudi, mnogi od vas su preglup i da bi to shvatili, no ipak je tako kako vam ja kažem: Upravo su zlikovci i ubojice preuzeli vlast u Golden Runu!

Nakon ovih glasno izgovorenih riječi uđe u salun.

Još je nekoliko trenutaka trajala tišina. Svi su uporno stajali. Nešto su čekali, promatrali.

Kad su pogledali revolveraša, vidjeli su da se smiješi.

A onda se Behan pokrene. Nekoliko muškaraca mu se pridruži; tek su sada pokazali da su njegovi ljudi.

Cane tek sada shvati kako su bili dobro umiješani među svjetinu.

Kad se Behan okrenuo, njegov tobože letimičan pogled okrzne konjanika.

Joe je bio siguran da ga je sada, kad ga je po drugi put pogledao, Johnny prepoznao.

Dok se Behan udaljavao, mirno je ostao na konju, razmišljajući o tome da odmah krene dalje.

Znao je da bi bilo mudro, razumno da odmah odjaše iz grada, pa i iz kanjona, da ni sat duže ne ostane u Golden Runu. Jer, inače...

Tada se probudi njegov ponos, i stari prkos.

Osim toga, konju su potrebni duži odmor, dobra hrana i nove potkove.

Ne, ne može tako brzo otići dalje.

Uostalom, možda je Johnny Behan dovoljno razborit da...

— o —

Dobio je za konja posljednji slobodni pregradak, sasvim otraga u desnom kutu. Konjušar mu pomogne da se pobrine za životinju i obeća da će ga sutra potkovati kovač, koji je radio u ovoj konjušnici.

Joe je ostao još neko vrijeme kraj konja, a onda uzme bisage i smotani pokrivač i krene.

Namjeravao je poći na sjenik i pripremiti ležaj. Nije htio šetati gradom. Odmah pokraj staje je ulični pečenjar. U njega će kupiti pržene kobasice i šalicu kave, prespavati i sutra, netom konj bude potkovan, odjahati iz grada.

Kad je došao u predvorje staje, zastane.

Konjušar je nestao, no tu su sada bila tri neznanca.

Jedan je sjedio na sanduku sa stočnom hranom i zabadao nož u drvo. Drugi je stajao u dovratju lijevih vrata i naizgled pažljivo gledao u tamni ulaz.

— Zar konjušar nije ovdje? — zapita preko ramena, kad mu se Cane približio.

— Prije pet minuta još je bio ovdje — odgovori Cane i produži.

Stigao je samo do zdepastog muškarca. Kad je htio proći kraj njega, momak ispruži šaku i htjede ga nje me udariti u trbuh.

Pitanje o konjušaru trebalo je samo da ga uljulja u sigurnost. Međutim, Joe Cane nikada ne bi mogao biti neoprezan u gradu po-

put ovoga, pogotovu ako zna da tu živi i neki njegov neprijatelj, kao što je ovdje Johnny Behan.

Joe se naglo okrene i izbjegne udarac. Napadač zatetura u prazno i pri tome bijesno krikne, shvativši da njegov trik nije uspio.

Cane se razbjesni, ali ipak ne posegne za revolverom.

Iako bi to uradio u samoobrani, znao je da će ga druga dva momka idućeg trenutka zasigurno napasti... nije namjeravao pucati.

Pogrbio se i istodobno okrenuo i tako izmaknuo nožu. Oštrica je prozujila iznad njega i zarila se duboko u dovratka.

Zgrabio je lopatu što bijaše naslonjena o zid tik pokraj ulaza. Kad je njome zamahnuo, bio je brz poput divlje mačke.

Lopatom je naprosto pomeo bacača noža sa sanduka. Kako ga je ovaj prvi čovjek ponovo napao, Joe ga udari lopatom po cjevanici. Momak zaurla, poskakujući na jednoj nozi i pokušava rukama dohvatiti cjevanicu. Ali, nije stigao. Iznad lica mu se odjednom našla lopata, a to je bilo kao da je svom snagom natrčao na zid.

Momak pokraj vrata učinio je u međuvremenu dva koraka, pa zastao.

I on će napasti!

Znači, Johnny Behan je poslao dva čovjeka koji me žele premlatiti i jednog bacača noža, pomisli Joe.

— Baci tu lopatu! — prosikće momak i pokaže Caneu šake. — Vraški si brz, prokletniče, ali sa mnom to ne bi mogao biti.

— Cane se nasmije, prijetecim i reskim smijehom, i odbaci lopatu.

Momak odmah napadne, ali ne pogodi.

Cane se nije namjeravao boriti šakama. Posegnu za napadačem, i, iskoristivši njegov zamah, baci ga preko svojih ramena.

Momak snažno tresne na sanduk sa stočnom hranom, skotrlja se s njega na tvrdo utabani pod i ostane ležati. Nestalo mu je zraka, a kad ga je malčice udahnuo, zastenje:

— Moja leđa... oh, moja leđa...

Joe podigne poklopac sanduka sa stočnom hranom. Bio je gotovo prazan i dovoljno velik da tri čovjeka utrpa unutra.

Podigne momka koji je stenjao i baci ga u sanduk, a za njim i onesviještenog bacača noža, poput vreće s grahom.

Tada se okrene prvom napadaču. Sjedio je na podu i držao se za nogu.

— Slomljena je — jedva procijedi kroza zube. — Slomio si mi lopatom cjevanicu, pasji sine!

— Prijatelju — tobože blago reče Cane — pa što može uraditi čovjek kad se suoči s dva šakača i jednim bacačem noža? Zar da se pokori, ili treba da se brani? Hoćeš li se dobrovoljno popeti u sanduk k prijateljima, ili te moram uvjeriti da ste vas trojica dva broja premaleni za mene?

Momak ga je promatrao stenjući. Zbog onoga što je sada osjetio, zaboravi načas paklenske boli. Strah, neopisivi strah, bijaše jači od boli.

Shvatio je u što je uletio.

— Zašto je Johnny to učinio? — promuklo upita. — Zašto nas je poslao protiv tebe ako je znao tko si?

Cane ponovo zgrabi lopatu.

— Dakle? — prijeteci zapita.

Momak se u međuvremenu podigao do zgrbljena položaja i sada se urlajući baci na protivnika, očajnički pokušavajući još jednom izmijeniti situaciju.

Ali Cane je i opet bio brži. Rubom dlana pogodio je protivnika tik iznad ramena u vrat, a onda mu postrance snažno gurne koljeno o stegno.

Momak nije podnio taj »konjski poljubac«.

Joe ga uhvati i ubaci u sanduk. Momak pritisne svoje drugove, koji su već puzali gore.

Cane još jednom podigne lopatu i udari sve što je stršilo iz sanduka... noge, ruke, nečiju stražnjicu. Udarao je dokle god nije mogao zatvoriti poklopac.

Tada gurne lokot u metalni prsten, zaključa ga i nasumce baci ključ u staju.

Kad se okrenuo, ugleda iznenađenog konjušara.

— Vrlo ste hrabri!

Cane mu kimne.

— Čuvajte moje stvari. Očito, noćas neću spavati. Do viđenja.

VI

Caneom je ovladala silna nepomirljivost. Nije se želio svađati s Johnnyjem. Namjeravao je rano ujutro odjahati iz Golden Runa. Ovdje je slučajno naišao na Behana, ali nije osjetio želju da njihovo staro neprijateljstvo pretvori u rat.

Međutim, Johnny je mislio drugačije.

Nahuškao je na njega tri bijedna tipa, a to nije smio.

Joe je znao da Behan sada neće odustati. Zasigurno će poslati druge momke protiv njega, no ti će biti opasniji i grublji. A kako će biti upozoreni, bit će i oprezniji.

I tako Joe krene u potragu za Johnnyjem.

Najprije je zašao među poveću skupinu kopača zlata, rudara i vozača kola... svih tipova i vrsti ljudi koji noću u Golden Runu pokušavaju pronaći raznorazna zadovoljstva.

Gdje bi mogao naći Johnnyja? Koga smije upitati?

Prisjeti se lijepe žene iz saluna »Golden Run«, koja je objavila da su vlast ovom gradu preuzeli zlikovci i ubojice.

Svidjelo mu se kako je hrabro na ulici prepunoj građana objavila da su vlast u gradu preuzeli zlikovci i ubojice. Znao je da je rekla istinu. Tamo gdje Johnny Behan iznajmi svoj kolt gotovo uvijek vlast preuzmu zločinci.

Cane stiže do saluna »Golden Run« i uđe kroz ulaz sa strane, zajedno s četom rudara.

O tome da je ovdje održana sudska rasprava i da je porota proglasila Johnnyja Behana »nedužnim«, više nema ni spomena. Zabava u dvorani je na vrhuncu.

Na pozornici pleše desetak djevojaka. Zapravo, bolje bi bilo reći da hodaju. Samo dižu, po mogućnosti što skladije noge i pri tome izvičaju kukovima i njišu stražnjicama. Uz to i pjevaju.

Zahtjevi gostiju, koji su manje-više pijani, nisu veliki. Dovoljno im

je da vide polugole djevojke u pokretu i čuju njihove glasove.

Odjednom Joe ugleda ljepoticu u srebrnoj haljini, koja je u divnoj suprotnosti s njezinom smeđom kosom.

Izišla je kroz pokrajnja vrata oblijepljenim istim tapetama kao i zid, i skrenula ulijevo, odakle tri stube vode prema pozornici. Vjerojatno je željela otići iza pozornice.

Na putu je zadrže gosti, a onda i neki namještenik, koji je očito imao dužnost da izbacuje neugodne goste; nalikovao je, naime, bivšem boksaču.

Tako je Joe imao vremena da se približi ženi. Sustigao ju je u času kad se htjela uspeti stubama.

— Gospodo! — dovikne kroz galam.

Ona zastane na drugoj stubi, napola se okrene i pogleda ga.

Nekoliko su se trenutaka šutke promatrali. Oko njih je urnebes, jer su plesačice pri kraju točke. Ori se pljesak. Od zvižduka, pljeskanja, toptanja nogu, povika... trese se salun.

Joe i žena stoje mirno, kao da su sami na pustom otoku, i promatraju jedno drugo.

Zašto je tako?

Ljudi se ponekad sretnu, pogledaju jedno drugo i pri tome osjete nešto što se ne može opisati... kao da se poznaju stotinu godina.

Cane polagano skine šešir i zagleda se u zelene oči, koje ga pažljivo promatraju.

— Da?

Mogao je to samo pročitati s njezinih usana, jer je buka prejaka da bi je čuo.

Plesačice moraju otplesati dodat. Glazba ponovo zasnira.

Joe ispurži ruku i primi zelenooku ženu za zglavak. Ona siđe niza stube i zastane pred njim; bila je za glavu niža od njega.

— Htio bi s vama razgovarati — reče Joe. — O Behanu. Imate li tri minute vremena?

Sagnuo se i izgovorio to tik uz njeno uho.

Ženine nosnice odjednom zadržću, kao da je nanjušila nešto određeno... poput mačke vrlo osjetljiva njuha, a onda krene ispred njega prema obloženim vratima kroz koje je maločas ušla u dvoranu.

Sljedio ju je i zatvorio vrata.

Prostorija, udobna uređena soba za stanovanje, s piscima stolom u jednom i velikom blagajnom u drugom kutu, bijaše osvijetljena.

To su mogli bolje razgovarati, jer je buka bila prigušena.

Zelenooka žena ga pogleda.

— Ja sam Joe Cane — predstavio se. — Došao sam sasvim slučajno ovamo. I isto tako slučajno sam sreo starog znanca Johnnija Behana. On me prepoznao... zato što je jednom dobio od mene vrelo olovo. Maločas je nahuškao na mene trojicu momaka. Pokušali su me udesiti u javnoj konjušnici, ali im nije uspjelo. Sada bih rado saznao gdje mogu naći Johnnija, kakvu on ulogu ovdje igra i tko mu je gospodar... Znam da uvijek ima gospodara, koji ga dobro plaća.

Joe načas ušuti, pažljivo promatrajući lijepu ženu, a onda nastavi:

— Mislio sam da bih to sve mogao najbolje doznati od vas. Čuo sam vas, naime, kad ste na ulici vikali da će sada Golden Runom vla-

dati zlikovci i ubojice. Za to je potrebna hrabrost.

Ušutio je i upitno je promatrao.

Zena ga još jednom kritično odmjeri, a onda se okrene i priđe stolu. Iz skupocjene boce napuni viskijem dvije čaše, pa jednu pruži njemu.

— Ja sam Liz Callahan. Dobro došli u Golden Run, Cane.

Podigla je čašu, a Joe uradi isto.

Liz uzme praznu čašu iz njegove ruke i stavi je na stol, pa se uskora-ča amo-tamo, kao da mora razmisliti i dobro odabrati riječi.

Kad se opet okrenula prema Caneu, uradila je to naglom kretnjom.

— Kad smo otvorili salun, neko vrijeme na stotinu milja unaokolo nismo imali konkurencije. A onda je stigao Odin Delehanty i izgradio »Honeybee Hall«. Ubrzo je preuzeo grad i počeo nadzirati čitav kanjon. Dobio je u svoje ruke i teretnu i poštansku liniju. Dućani, radionice, obrtnici... svi koji se u Golden Runu i u kanjonu bave poslovima plaćaju Delehantiju »zaštitni porez«. On, pak, plaća gradskog šerifa, suca, okružnog šerifa i većinu povjerljivih ljudi među kopačima zlata, rudarima i biračima. On je gospodar, apsolutni gospodar čitavog kanjona. Delehanty je zakon, pravda, kralj, — ili kako ga već hoćete nazvati. Ali to je NJEGOVI zakon, NJEGOVA pravda i... Razumijete li, Cane?

Joe kimne.

Dobro je poznavao tu igru. Ona je vrlo jednostavna i nikada se ne mijenja.

Liz mu se približi. Pola koraka pred njim zastane.

Šutke ga je promatrala, ali iz nje je strujilo nešto što ga je neodoljivo privlačilo.

Silno mu se sviđa. Da, i u ove bi žene mogao ostati neko vrijeme, dok ga sjevernjak ponovno ne uznemiri i nagna u sedlo.

U njemu se iznenada pojavi želja.

Liz nasluti što se u muškarcu zbiva, prepoznaje želju u njegovim očima. I Joe se njoj sviđa. Od uzbude nja ponovo joj zadržću nosnice.

Ipak, naizgled smirena, nastavi:

— Moj brat Scott bijaše naposljetku jedini čovjek u čitavom kanjonu koji se mogao suprotstaviti Delehantiju i njegovim ubojicama. Nekoliko drugih građana, koji su bili za pravdu, stajali su uz njega; Scott im je postao vođa. Videći da ima ljudi koji mu se suprotstavljaju, Delehanty je pozvao ovamo Johnnija Behana. Jedno poslijepodne Behan je došao u naš salun, potegao revolver i bez ikakva upozorenja ustrijelio mog brata. Kako je bilo desetak očevidaca, podnijela sam prijavu zbog ubojstva i zahtijevala sudsku raspravu. Delehantijevi plaćenici šerif i sudac sudjelovali su u toj lakrdiji. Da, bila je to lakrdija, ništa drugo. Ali htjela sam postići barem to, kako bi svaki čovjek spoznao da su ovdje zakon i pravda samo lakrdija. Svi su svjedoci odustali, a iskaz je dao samo Pat O'Brien, prijatelj moga pokojnog brata. Što se s njim dogodilo, znate li, Cane?

On kimne, pa zapita:

— Jonnija ću vjerojatno naći u »Honeybee Hallu«? Tamo zacijelo stoluje i njegov gospodar Delehanty, a ondje je i spilja čitavog čopora.

Liz Callahan kimne.

— Zar ćete poći tamo, Joe? —
gotovo grubo zapita, a oči joj se ši-
rom otvore.

Cane lagano zaniječe glavom.

— Neću. Vjerojatno će oni doći
ovamo. Nakon što su tako dobro
napredovali i dobili svaku rundu,
doći će k vama, Liz, i iznijeti vam
svoje uvjete. Ako točno pretpostav-
ljam, Delehanty je čovjek brzih od-
luka?

Ona mu uzvratil smiješak.

— U pravu ste, on će doći. Sluti-
la sam to, svjesna da ću popustiti.
Sve bih mu odstupila budzašto,
samo da mu pobjegnem. Bila bih
sretna, poput mačke koja uspije pob-
jeći vuku. Razumijete li?

— Što sada namjeravate? Vjeru-
jem da me nisu zamijetili, niti me
poznaju. Možda će za Behana i Dele-
hantija biti iznenađenje ako ovdje
ne zateknu samo vas nego i mene.

Liz kimne, pa upita:

— Jeste li večerali?

Joe odmahne glavom:

— Gladan sam poput vuka.

Gledala mu je u uči i spoznala da
nije gladan i žedan samo jela i
pića.

— Ovdje si na pravom mjestu,
Joe — odgovori grlenim glasom —
čovjek poput tebe u mene je uvijek
dobrodošao. Na žalost, ljudi tvoje
vrste vrlo su rijetki. Poznavala sam
ih samo dvojicu, trojicu u čitavom
svom životu. Jedan od njih bio je
moj brat. Vjerujem da biste Scott i
ti brzo postali prijatelji.

Joe se nasmiješi i objesi šešir o
klin. I ona se osmijehne, jer su obo-
je istodobno postali svjesni simbolič-
nog postupka.

Liz Callahan mirno zapita:

— Već si često tako vješao šešir,
zar ne? Zar žene nisu bile dovoljno
dobre da te zadrže? Ili su bile slije-
pe i nisu vidjele kakav si muška-
rac?

On lagano odmahne glavom.

— Ja sam skitnica u sedlu. Kad
zapuhne sjevernjak, ne mogu se
nigdje skrasiti. Vjetar me tjera da-
lje. Da, bilo je nekoliko žena u
mom životu. Sve su bile dobre, div-
ne, kao što si vjerojatno i ti. Ne
znam da li ću jednoga dana odjaha-
ti i odavde ili ću ostati. Vidjet
ćemo. No, sada nećemo razmišljati
o tome. Nastojmo zaboraviti brige i
jedno drugome uljepšati život.

On posegne za njom i privuče je
k sebi. Neko ju je vrijeme tako
držao, osjećajući toplinu vitkog tije-
la.

Kad ju je poljubio, ostala je neko
vrijeme sasvim mirna, a onda silna
čežnja i želja prostruje iz njegova ti-
jela u njezino i ona odgovori svim
žarom, svom vatrom.

Bilo je to kao da se bacila u rije-
ku što dere, koja će je odnijeti na
neki osamljeni otok.

Ne zna gdje bi to moglo biti, ali
nada se da će stići na dobro mjesto.

Oboje se tome nadaju.

— o —

Osam sati kasnije. Pet je sati uju-
tro.

Liz Callahan sjedi za pisaćim sto-
lom. Obložena vrata što vode u
dvoranu su otvorena, jer sada dola-
ze svi namještenici na obračun i
predaju novca; najstariji pipničar,
krupije iz susjedne dvorane za kar-
tanje, poslužiteljice i profesionalni
kartaši, koji za udio od svoje dobiti
mogu unajmiti stol.

Iz svih odjela velikog lokala za zabavu i kartanje skupilo se mnogo novaca.

Liz unosi sve primitke u veliku knjigu, potpisuje obračune u knjigama svojih ljudi i pohranjuje novac u blagajnu.

U tom času u sobu uđu Delehanty i Behan.

Iako ih je očekivala, silno se uplašila. Tek joj sada dopre do svijesti nemilosrdnost i dosljednost ove grube igre. Vlasnik saluna »Honeybee Hall« bijaše odjeven u elegantno odijelo sašiveno prema mjeri, a u ljevici je držao pusteni šešir.

Odmah je grupo progovorio o onom zbog čega je došao.

— Dobar posao, ljepotice!

Desnom rukom izvadi iz unutrašnjeg džepa otkopčanog kaputa debelu cigaru odgrize vrh i ispljune ga na knjigu ispred Liz. Ostala je mirno sjediti. Odmah je znala protumačiti što znači ovaj bezobrazluk.

Ovo što je Delehanty sada učinio njegovo je posljednje upozorenje. Ako ne bude šutjela, postat će još grublji.

— Da, noćas posao bijaše dobar — mirno je odgovorila. — No, tvoj je zasigurno još bolji.

— Nećemo razgovarati o meni. — Delehanty iskrivi lice. — Razgovarajmo o tebi, Liz, uzmi novac i odlazi! Dopuštam ti da odeš sa čitavom sadržinom tvoje blagajne. Nisam li plemenit? Poštanska kočija kreće za jedan sat, netom iziđe sunce. Uzmi novac i odlazi! Pošto ti se ne sviđam... to si mi u nekoliko navrata rekla... između nas nema sporazuma. Ili si previše glupa da shvatiš kako sam plemenit prema tebi?

Nije ništa odgovorila.

Pogledala je Delehantija, pa onda njegovog revolveraša.

Johnny Behan se smiješio svojim karakterističnim smiješkom.

Johnny Behan djeluje zaista nevino, a ipak čovjeka prolaze trnci kad ga promatra i vidi ovako nasmiješenog.

Liz napokon kimne i ustane.

— Da, shvaćam kako si plemenit, Delehanty. Moram te poslušati. Slaba žena, naime, nema nikakvih izgleda kad dva muškarca poput vas dvojice nasrnu na nju. Idem po putnu torbu, da spremim novac.

Okrenula se prema vratima, što vode u njezinu spavaonicu, no u taj čas iz tamne prostorije iziđe neki muškarac. Ušavši u uredsku prostoriju, kimne na pozdrav.

— Dobro jutro! — Ništa više nije rekao.

Delehanty ga je kritički promatrao, a onda krajičkom usta, okrenut u stranu, upita:

— Johnny, tko je ovo?

— Joe Cane, momak o kojem sam ti pričao i za kim smo čitavu noć tragali.

— Tada ga ubij, Johnny!

Delehanty hitro klizne u stranu.

Time što je svome revolverašu Johnnyju zapovjedio neka puca, želio je zavarati neprijatelja i domoći se prilike.

Naime, i on je proketo brz s revolverom. Naizgled nenaoružan, imao je ispod pazuha revolver s kratkom cijevi, ali se to zbog značajki sašivenog odijela nije vidjelo.

I... domogao se prilike koju je želio.

Johnny je doista potegao oružje. On bi to uradio i da mu Delehanty

nije zapovjedio. Odmah je znao da Cane čeka njega, jer nije imao druge mogućnosti ako je htio živ izaći iz grada.

Njihovo neprijateljstvo, godina-ma staro, mora na bilo koji način prestati. Nastalo je u ratu zbog paš-njaka, kad su kao revolveraši mora-li odlučivati svaki za svoju stranu.

Behan se borio za velikog stočar-skog kralja, a Cane je zastupao male rančere, kojima je bogati stočar htio spriječiti prilaz do vode. Kad je metkom srušio Behana, rat oko pašnjaka je završio.

Bio je to jedini poraz Johnnya Behana u njegovu životu i to bijaše razlog zašto želi uništiti Canea.

Bijaše uvjeren da će ovaj put po-bijediti. Sada ga Joe Cane neće nad-jačati, kao u dvoboju u zemlji Lare-do.

Međutim, kad je odmakao pa-lac s udarača, tako da je neposred-no nakon toga prasnuo metak, već je gledao u vatru iz cijevi protivni-kovog revolvera.

Već pri bljesku iz cijevi nagon mu je rekao da je pobijeden. Metak ga je pogodio u trenutku kad je pri-tisnuo obarač i zato je loše ciljao. Tek je lako ranio Canea.

Behan nastavi pucati ali više nije stajao dovoljno čvrsto, niti je vladao svojim koltom.

Pogodi ga i drugi metak i on zate-tura.

Međutim, Behan je još živ, puca dalje, iako je to besmisleno. Puca u smrtnoj borbi, svjestan da umre. Grčevito stiše kolt, koji je vladao čitavim njegovim životom, a na kra-

ju se vidjelo da revolver nije sve-moćan.

Naposljetku, već u polusvijesti, puca pred sebe u pod, no to više nije važno u ovoj borbi.

Ali u međuvremenu je Delehanty pronašao priliku.

Taj djelić sekunde bješe pogibe-ljan za Cane. Metak ga je pogodio kad je treći put pucao u Behana.

Tako je četvrti metak opalio u Delehantya. Točno je pogodio de-beljka, ali on se nije srušio. I dalje je stajao čvrsto na nogama. I on je revolveraš koji može, iako teško ranjen, ostati na nogama i dalje pucati na protivnika.

Delehanty još jednom pogodi Ca-nea, iako je u međuvremenu Joe ponovo pogodio njega.

Tek sada Delehanty zatetura.

Tada se zanjiše, napola okrene i padne preko Behana.

Njegovo teško tijelo palo je svom težinom... a taj je pad nekako sim-boličan. Ovdje leže dva zlikovca koji su pomoću koltova i čopora pla-ćenika vladali gradom i čitavim kanjonom.

Zajedno s njima srušen je i čitav sistem koji su stvorili i održavali svojim revolverima.

Kroz dim baruta što se razilazio Joe ugleda Liz Callahan kako mu prilazi. Trudio se da ostane na noga-ma, pokušao je nešto reći, ali ni jed-no mu nije uspjelo.

Sve se oko njega počelo okretati, a pod ga je privlačio poput gole-mog magneta.

Nije bio svjestan kad je dodirnuo pod.

VII

Cane je poznao takvo buđenje, jer je već nekoliko puta bio ranjen. Najgore je bilo kad je s apaškom strelicom morao jahati pedeset milja, jer su ga Indijanci progonili. Da, tada je nakon buđenja iz duge nesvijesti bilo gotovo isto tako loše kao sada.

Sklopivši vjeđe, dočara tako jasno njen lik kao da stoji pred njim, a kad je otvorio oči, zaista je ugleda.

Shvati da to nije priviđenje, već da ona uistinu stoji pokraj njegova ležaja. Samo, ne odgovara sve priviđenju. Liz je sada kosu drugačije očešljala i preodjenula se u drugu, dnevnu haljinu.

Žena ga je promatrala, ali on nije bio sposoban raspoznati u njezinim očima svo suosjećanje, žaljenje i želju da mu pomogne; jedino shvaćao da je ona pokraj njega.

Tada, kao iz velike daljine, začuje njen glas:

— Ozdravit ćeš, Joe. Bit ćeš potpuno zdrav. Imamo dobrog liječnika i on mi je dao riječ da od ove borbe neće ostati ništa drugo osim dva ožiljka.

Ona se sagne i poljubi ga. Ništa joj nije smetalo što je obrastao bradom i oznojen od vrućice.

Njezine su ga riječi ohrabrile i dale mu snage. Kad je ponovo progovorila, njen glas mu više nije zvučao tako dalek.

— Joe, potpuno si promijenio stvari u Golden Runu i u kanjonu. Stvorio si preduvjete za novo doba. Šerif, sudac, okružni šerif i čitava Delehantyjeva družina ubojica oti-

šli su odavde. Pobjegli su, jer su građani i rudari prebrodili strah. Udružili su se, stvorili dobre uvjete za održavanje reda. Sada postoje vođe koji se više ne moraju bojati da će biti ustrijeljeni. Trebalo bi ti podići spomenik, Joe.

Dala mu je da popije čaj, no on je jedva progutao nekoliko gutljaja.

Kratka budnost i Lizine riječi previše su ga iscrpjeli i on je ponovo zaspa.

— o —

Tri tjedna poslije već je sjedio prilično uspravno, s tri jastuka iza leđa.

Svakim pogledom, svakom kretanjem Liz mu poklanja sebe. Ona mu sasvim i potpuno pripada. A ipak, ona je odlučna, razborita i samostalna žena koja rukovodi velikim zabavnim lokalom i kartašnicom. Na njezinoj je platnoj listi više od šezdeset namještenika, od pipničara do plesačica i glazbenika, od krupijea do onih koji izbacuju nepoželjne goste.

Sada se mora za sve brinuti sama, jer su njen brat Scott i njegov prijatelj O'Brien pokojni. Nekada je bila samo dobra ortakinja, vrijedna bratova pomoćnica, a sada je bogata vlasnica.

No, za samu ženu to je teško i u tako divljem gradu.

Možda će uspjeti iako je sama, jer se pročulo da će Joe Cane... koji je ovdje raščistio situaciju... uskoro ozdraviti i sasvim će sigurno biti njezin zaštitnik.

Četvrti tjedan nakon borbe Joe je prvi put ustao iz kreveta. Skinuo je noćnu košulju i gol stao pred zrcalo pokraj stolića za umivanje u

kutu. Bilo je to u sobi Scotta Callahana.

Kroz prozor je dopirala sunčeva svjetlost i Joe je dobro vidio svoj odraz.

Zaprepastio se koliko je mršav; smršavio je najmanje deset kilograma. Na licu upalih obraza plamtile mu poput dima sive oči.

Promatrao je svježije ožiljke; sada ima dva više.

Koliko će ih još biti prije nego ga neki metak usmrti!

Zar ne bi bilo vrijeme da potraži neko sigurno mjesto, skrasi se i sređeno živi?

Odras u zrcalu iskrivi lice na tu pomisao.

Pa, zasad ionako ne može odjahati odavde; ne bi to mogao ni kada bi sjevernjak snažno puhao i donio mirise dalekih zemalja jače nego ikada prije.

Ne, još je preslab za jahanje.

Osim toga tu je i Liz.

Što mu ona još može pružiti? Znao ju je kao sposobnu poslovnu ženu, dobru njegovateljicu, nježno i osjećajno biće. No da li će se razumjeti kao ljubavnici, to nije mogao dosad otkriti.

Njihova ljubav tek će početi.

Cane se odjednom sjeti Cindy McLaine. I nju je spasio. Njihov odnos bijaše strastven i pun razumijevanja.

Kako će biti s Liz?

Bio je radoznao, pun očekivanja. Vjerovao je da ga Liz neće razočarati, ali hoće li on nju?

Kad zapuše sjevernjak i nagna ga da krene, on će poći, ne obazirući se na nju. Neće moći duže ostati jer je njegova čežnja za nepoznatim krajevima jača od svega.

— o —

Nakon nekoliko dana šetao je gradom. Svi su ga s poštovanjem pozdravljali. On je za njih čovjek koji ih je oslobodio, spasio njihov grad.

Međutim, Joe osjeća i njihovo nepovjerenje, zna da su puni očekivanja.

Oh, on zna što čekaju.

Moglo bi se, naime, dogoditi da on zauzme Delehantyjevo mjesto i sada izgradi svoj sistem, koji se neće mnogo razlikovati od onoga što je uništio.

To je strah malenih pred moćnima. Ti su ljudi poput stada ovnova s kojima može ovladati neki vuk ili tigar.

U njihovim očima on je dvonožni vuk ili tigar, jer je sredio život u gradu sam, s koltom u ruci.

Da, ljudi se ponašaju prijazno, ali su istodobno i puni suzdržanosti i očekivanja.

Canea to ogorči. Dakle, ostat će u ovom gradu bez prijatelja. Ovdje za njega nema topline; jedino će ga Liz voljeti. Mora se čuvati lažnih prijatelja, koji bi ga pokušali zloupotrijebiti.

Za vrijeme večere Liz ga je promatrala zamišljeno ali sa sretnim sjajem u očima.

Nakon jela on zapita:

— Zašto me promatraš gotovo sjajeći od zadovoljstva, kao da me nečim želiš iznenaditi? Ispričaj mi što to pripremaš?

— Najprije ti meni reci možeš li već jahati dvanaest milja, i to u brda. Krenuli bismo sutra nakon ručka i povelj jednog konja koji će nositi stvari.

— Pa zar bi ti mogla odavde? Tko će upravljati lokalom?

Liz se nasmije.

— Kad bi me i prevarili, pa čak kad bi me to stajalo i tisuću dolara, otišla bih s tobom u brda. Želim tri dana slobode. Tamo postoji mali rudnik. Dobila sam ga prije dužeg vremena na pokeru. Čovjek me prevario, jer rudnik ništa ne vrijedi. Međutim, drvenjara je na prekrasnom položaju, na visoravni odakle se širi pogled na kanjon koji se tamo proširuje u dolinu. Ima i vodopad. Oh, sve ću ti pokazati ako budemo tamo živjeli tri dana. Zaboravit ćemo da postoji ovaj svijet. Hoćeš li?

On polagano kimne, znajući da je tu svečanost Liz priredila zbog nje.

Na toj visoravni oni će biti kao na osamljenom otoku, samo njih dvoje. Osjećat će se slobodni, oslobođeni svijeta, a ona će mu pripadati sasvim i potpuno.

Da, bit će lijepo.

— Mogao bih jahati stotinu milja — odgovori. — No, ja ću razgovarati s tvojim pomoćnicima, kako bih bio siguran da nećeš mnogo izgubiti zato što ćeš izbjivati iz lokala.

Njegove su oči blistale i Liz je znala da se veseli tom izletu. Bilo joj je drago što je tako, jer se njoj Joe silno sviđao. Bio je najmuževniji čovjek u njezinu životu. Poželi da mu se sasvim i potpuno preda. Učini joj se da je čitavog života čekala takvog muškarca.

— Jeste li oduvijek to radili... mislim ti i tvoj brat? — prekine njene misli Joe. — Uvijek ste radili u zabavnim lokalima?

Nekoliko je trenutaka razmišljala i Cane nasluti u toj šutnji sjećanje na neugodne uspomene.

Napokon ona počne:

— Naši su roditelji bili artisti. Svi smo plesali na užetu. Radili smo bez mreže. Jednom, dogodilo se to u Bostonu, puklo je uže i svi smo se survali... roditelji, Scott i ja. Otac je zauvijek ostao bogalj, a majka je umrla zbog unutrašnjih krvarenja. Scott i ja nismo htjeli... nismo mogli više plesati na užetu.

Ušutjela je, a po tuzi u očima, Joe je vidio da to još nije preboljela.

— Tada je za nas počeo jadan život — nastavila je. — Otac je navukao medvjede krzno i ja sam plesala s tim nespretnim medvjedom. Scott je glumio krotitelja. Poslije, kad sam odrasla, a otac je već umro, plesala sam s pravim medvjedom. Bilo je silno opasno i naposljetku je Scott morao ustrijeliti jadnu životinju. Postala je zloćudna, jer su je gledatelji nepotrebno dražili. Zatim smo počeli unajmljivati salune... jednom smo čak unajmili brod-salun na Mississippiju... i tako polagano došli do novca. Postali smo iskusniji, ali i okorjeliji. Da, Joe, ja sam žena koja je navikla ulagati svoju ljepotu. Scott i ja smo bili u sredini između dobra i zla.

— To sam i ja — promrmlja on. — I, upozoravam te da sam samo nepouzdana skitnica koja brzo ruku je koštom.

Njezine se oči malo suze. Dugo ga je promatrala. Mirno je izdržao taj pogled i ona je znala da je uvjeren kako mu je ispričala istinu o sebi.

Liz odmahne glavom.

— Možda i jesi skitnica, ali jedno znam: ne mogu te mjeriti uobičajenim mjerilima. Ti si poseban čov-

jek, snažan i lukav poput tigra. Možda ti je potrebna samo prava tigrice da se smiriš i više ne lutaš kao nemirna skitnica.

Zašutjela je, a onda doda:

— Joe, radujem se, našem izletu.

— o —

Usred noći Joe je izašao iz drvenjare, prišao rubu visoravni i pogledao naniže.

U kanjonu su posvuda gorjela svjetla i vatre u logorima rudara i kopača zlata. Tamo dolje svaki dan teško rade tisuće ljudi i nadaju se velikoj sreći, velikom nalazu.

Nebo bijaše prekrivo zvijezdama, a iznad jednog brda sjajio je mjesec čev srp.

Odjednom puhne lagan vjetroć.

Još maločas nije bilo ni daška.

Kad ga Cane osjeti, mal'ne se uplaši. Odmah mu se uznemiri želudac.

Jer, dašak je dopro sa sjevera.

Do vraga, sjevernjak!

Malo zatim već osjeti vjetar u punoj snazi. To je jaka struja, puna mirisa, koja priča više nego što bi ispričao čovjek s tisuću riječi.

Napola se okrene i pogleda drvenjaru ispod borova, u kojoj su već tri dana i tri noći zajedno.

Zar da i opet napusti ženu poput Liz Callahan? Njoj je potreban. Bez njegove zaštite, njegove pomoći i neprekidne spremnosti da je od svega zaštititi, ona se ne može održati u divljem Golden Runu. Prije ili poslije, postat će ovisna o drugim muškarcima.

Kad se htio ponovo okrenuti, kako bi gledao iznad kanjona iz kojeg mu toliko toga struji u susret, u pola kretnje ugleda Liz kako izlazi iz drvenjare.

Dakle, već joj nedostaje. Nije ga osjećala pokraj sebe i san joj je zasigurno postao nemiran. Kad se probudila, njega nije bilo, pa ga je pošla tražiti. Da, tražila je njegovu blizinu.

Liz mu polagano priđe, odjevena samo u spavaćicu.

Noć je bila hladna i ona se privi-
ne uza nj.

— Moraš me ugrijati, Joe.

Ali on ju je već zagrlio, prije nego je to zatražila.

Nekoliko trenutaka stajali su i gledali u široki kanjon.

Odjednom Joe osjeti kako je zadrhtala, a odmah zatim ona reče:

— Ne želim se vratiti bez tebe, Joe. Bez tebe ne bih imala ni hrabrosti ni snage dalje živjeti u tom gradiću. Potreban si mi, Joe. Hajde, pokušajmo izdržati godinu, dvije. Tada ćemo biti bogati i onda možemo izabrati bilo koje mjesto u kojem ćemo živjeti.

Neko je vrijeme šutio, tada promrmlja:

— Zašto to govoriš, draga?

Naslutio je da je Liz uzbuđena iako to nije pokazivala.

— Zato što osjećam tvoj nemir — odgovorila je malo oštrijim glasom. — Slutim da se osjećaš poput orla koji još nije proletio čitav svijet, ili poput vuka koji još ne pozna sva lovišta. Zašto si stajao ovdje? Odgovori mi. Iskreno!

Glas joj postade odlučan. Ustrajna je u tome da dozna istinu.

Joe okrene glavu prema sjeveru i snažno udahne.

— To je sjevernjak. Dosad sam, kad je god zapuhao, uzjahao i krenuo. Ništa nije pomoglo što sam se protiv toga borio, ma kako žarko

želio ostati. Naposljetku bih uvijek popustio i odjahao. Možda sam lud, možda posjedujem nagon divlje guske u proljeće... no, kad puhne sjevernjak, ja se ne mogu smiriti. Tako je uvijek dosad bilo, ali ovoga puta želim ostati. Želim se boriti protiv poziva sa sjevera!

— Pomoći ću ti — grleno prošputa Liz. — Želim biti jača od sjevernjaka. Dođi, dragi, dođi...

Vratili su se u drvenjaru.

Noć će uskoro uzmaknuti pred danom.

Zasad je ovo njihova posljednja noć ovdje gore u slobodi. Tu su iznad one močvare u kanjonu, ljudske močvare prepune prijevara, laži, strasti i ostalih ljudskih poroka.

Ipak moraju natrag u pakao.

Zašto?

Oni pripadaju tamo. Nisu mnogo drugačiji od ostalih. Ni oni nisu čistunci. Osim toga, žele se obogatiti.

U toj umirućoj noći Liz daje Caneu svu svoju ljubav, daje mu da osjeti koliko joj je potreban i koliko bi joj nedostajao kad bi je napustio.

Njemu je, pak, Liz za tih sati postala još dragocjenijom, najdragocjenija na zemlji.

Oboje su se nadali da će tako ostati zauvijek... čak kad bi sjevernjak pukao i godinu dana.

VIII

Idućeg podneva već ih je pogodila gruba zbilja u Golden Runu.

Bilo je neprilika, teškoća, nesuglasica, prijevara... svega što postoji kad se radi s ljudima koji neprekid-

no moraju osjećati čvrstu ruku i koji postanu nepouzdana čim ih nekoliko dana netko ne nadgledava.

Otjerali su nekoliko namještenika i namjestili nove. Mnogo toga morali su uknjižiti kao gubitak. Međutim, nisu žalili, jer su im više vrijedila tri dana i tri noći provedene u drvenjari na visoravni.

Druga velika neprilika zbila se u dva sata izjutra.

U kartašnici odjeknuše hici.

Cane požuri u tu prostoriju i pokraj stola za kartanje ugleda na podu mrtvog čovjeka.

Profesionalni kartaš koji ga je ubio još je držao u ruci revolver. Stajao je u kutu, okružen gustim polukrugom ljudi koji mu, očito, nisu bili naklonjeni.

Joe se progura bliže. Okupljeni su mu nevoljko pravili mjesto, ali kad su ga prepoznali načiniše mu prolaz.

Čim ga je ugledao, kartaš u kutu odahne.

— Urazumite ove budale, šef! — poviče. — Oni su ludi! Okrivljuju me da sam varao, a ova me budala pokušala ustrijeliti! Zar sam morao dopustiti budali da me ubije? — gotovo je kriješteći zapitao.

Svi su vidjeli da se znoji od straha. I zato je opasan. Pri najsitnijem bi povodu pritisnu obarač.

Cane pogleda mrtvacu, postarijeg muškarca.

Prema odjeći sudeći radio je u rudniku, vjerojatno kao predradnik ili inženjer; na nogama je, naime, imao visoke čizme na vezivanje kakve takvi ljudi vole. I odjeća mu je bolja nego u običnih rudara.

Metak ga je pogodio točno u srce.

Cane se polagano ogleda.

Okupljeni ga napeto promatraju. Svi znaju da je to čovjek koji je oslobodio Golden Run družine ubojica i sada očekuju da provede pravdu.

Ali, što je sada, ovdje pravedno, pomisli Joe, svjestan da mora hitro otkriti istinu. Profesionalni je kartaš, naime, namještenik saluna »Golden Run«, a ne samostalni kartaš koji igra za vlastiti račun.

Poludesno od Canea netko reče:

— Izmijenio je čitav »špil«. ČITAV! Prema tome, mora imati uza se još onaj neobilježeni. Kirby je zamijetio da je uzeo obilježeni. I to ga je stajalo života.

Cane kimne, pa pride stolu.

Sve su karte ležale onako kako su ih, kad je iznenada došlo do sukoba, bacili oni koji su kartali.

Kad je Cane htio podići jednu od tih hrpica karata, igrač promuklo reče:

— Ostavite to, šefe! To bi bila uvreda za mene! Ja sam pošten igrač i ne varam. Ako pregledate karte, znači da vjerujete prokletim lažima ovih ljudi koji ne umiju gubiti.

— On je gubio. Čitavo je vrijeme gubio! — reče čovjek koji je stajao blizu Canea. — Zato je na kraju zamijenio sve karte. Nije htio još jednom izgubiti s Kirbyjem.

Zavlada tajac.

Svatko je čuo te riječi.

Kartaš u kutu lako je drhtao, pogleda uperenog u Canea. Promatrao ga je kao da od njega očekuje pomoć. Zacijelo je znao za njegovu vezu s vlasnicom saluna i nadao se da će braniti njene interese.

I gledatelji promatraju Canea, ali oni očekuju pravdu.

Joe se počne znojiti. U mislima je kleo zbog škripca u koji ga je doveo jedan od kartaša u ovom salunu.

Netremice se zagleda u kartaša i hladno zapovijedi:

— Makni kolt, Cassedy! Odlož ga!

Cassedy žestoko zaniječe glavom.

— Ako to učinim, njegovi će me prijatelji ubiti! Ne, želim živ izići odavde! Pobrinite se za moju sigurnost, šefe. Imam pravo na to. Radim za ovaj salun, zar ne? Urazumite ove budale, koje ne umiju gubiti. To je moja posljednja riječ!

Nema sumnje, on to ozbiljno misli. Prikliješten, u škripcu, počeo će pucati.

Joe uzdahne. Ovo je, dakle, njegov posao. Mora se boriti. Ne može postupiti drugačije.

Desnicom posegne za jednom od hrpica karata na stolu i tim pokretom odvuče pažnju kartaša sa svoje ljevice. i Cassedy je djelić sekunde oklijevao, a kada je pritisnuo obarač, bilo je prekasno.

I Cane je potegao oružje, no istodobno je kliznuo u stranu.

Kartaš nije mogao tako brzo okrenuti cijev revolvra. Njegov je metak odletio u prazno; iza Canea nije bilo nikoga. Odavno su se maknuli iz vjerojatne linije pucanja.

Caneov je metak točno pogodio; Joe je znao da ne smije Cassedyju omogućiti da ponovo puca.

Kartaš zatetura prema zidu, o koji klizne leđima sve dok nije čučnuo.

— Do vraga... — zastenje... i premine.

U posvemašnjoj tišini Cane dohvati karte sa stola i pregleda ih.

Imao je dovoljno iskustva s obilježanim kartama kako bi vršcima prsta osjetio da su doista obilježene.

Tada pride mrtvom kartašu, sagne se i posegne u unutrašnji džep njegova crnog kaputa.

Da, ovdje je snop karata — novi snop.

Sve je posve jasno.

Obrati se krugu gledatelja.

— Kirby je mogao doći do mene i ja bih objasnio slučaj... misli li netko da to ne bih ispitao?

Nitko nije odgovorio. Svi su promatrali leševe. Neki su osjetili što se događa u Caneu, zapazili su gorčinu u njegovu glasu. No, gotovo svi smatraju da je uradio ono što je morao.

Odjednom netko iz pozadine dobaci:

— Da, Kirby nije morao izazvati neprilike, trebalo je da dođe k vama, Cane. Vi ste pošten čovjek, no niste mogli drugačije učiniti. Ovo je divlji kraj i tu će se povremeno i dalje događati ovakvi obračuni. Mi ćemo se pobrinuti oko sahrane našega prijatelja Kirbyja. Noćas je dovoljno zaradio da se mogu namiriti svi troškovi. Nisu potrebni ni pokloni ni milostinja.

Nekoliko muškaraca pride, podigne Kirbyja i odnese ga.

Joe se obrati nekolicini namještelnika, koji su u međuvremenu stigli.

— Igračnica će biti zatvorena. Noćas se više neće raditi. Odnosite Cassedyja. Neka liječnik napiše smrtovnicu. Ti, Barny, pođi obavijestiti šerifa. Neka ti kaže kada će biti pregled mrtvaca.

Dok je izlazio iz prostorije, umoran i iscrpljen, shvati da će se sve ovo ponavljati. Njegov će posao uvi-

jek biti da uspostavlja red svojim koltom.

U plesnoj dvorani i dvorani za zabavu djevojke na pozornici plešu i pjevaju iako su se kroz glasnu svirku glazbe i žamor gledatelja sigurno čuli pucnji. Ali tko u Golden Runu za to mari? Ovdje se često puca. Mnogi pijanci uživaju u pucnjavi.

Joe zna da Liz stoji iza pozornice i upravlja s djevojkama, koje su za protekla tri dana i tri noći izišle iz »forme«, jer nisu vježbale. I to je posljedica Lizine odsutnosti. Plesačice ni djevojke za zabavu neće učiniti ni kretnju suviše. Valja ih tjerati... svakog ovdje valja tjerati i nadgledavati. Prije su to činili Scott Callahan i njegov prijatelj Pat O'Brien.

Da, Liz nije potreban samo ljubavnik. Bez muškarca tipa Canea bila bi ovdje izgubljena.

Joe se vratio u stambene prostorije, razmišljajući o sjevernjaku koji je prošle noći tako silno osjećao, čije mamljenje nije bilo jako poput Liz.

Ali...

Sa žaljenjem je razmišljao o Liz, svjestan da neće dugo ostati uz nju.

Vrata zaškripe. Joe okrene glavu, a ljevica mu sasvim nesvjesno dotakne držak revolvera.

Ušla je Liz, koja je čula što se zbilo. U očima joj se zrcalilo pitanje.

Joe zna da ona čitavim bićem, nagonski, osjeća i shvaća što se u njemu zbiva. Uostalom, on to i ne namjerava kriti.

Prišla mu je i priljubi se uz njega.

— Ako hoćeš, odmah ću sve prodati... pa i mnogo ispod cijene... i odjahati s tobom kamo god želiš. Molim te samo jedno, Joe: ne ostavljaj me samu! Kad ti ovdje dosadi, povedi me sobom. Povedi i mene!

U njemu se javi nepovjerenje. Njezine riječi kako bi se svega tako lako odrekla učinile su mu se nepromišljene, jer je znao kako je teško zajedno s bratom stigla do toga što posjeduje.

Zar bi se svega toga odrekla zbog njega?!

Osjeti nepovjerenje, ali kad ga je Liz poljubila i priljubila se uz njega, odjednom povjeruje. Istodobno se probudila i želja da je zaštititi, da bude dobar i da joj pomogne.

Za godinu, dvije mogli bi se silno obogatiti, a onda živjeti u bilo kojem mjestu na svijetu gdje bi im se sviđjelo.

Pod utjecajem tih misli reče:

— Još ću neko vrijeme izdržati. Suviše bismo se toga morali odreći. Ja ću bolje pripaziti što rade namještenici. Ne, nećemo odustati, Liz. Ne tako brzo!

Ona ga nježno poljubi.

— Jak si kao moj brat i naš prijatelj Pat zajedno — promrmlja. — Oni bi bili sretni kad bi vidjeli da sam kraj tebe sigurna, Joe.

— o —

Međutim, već se idućeg dana zbiло nešto što je umanjilo dobru namjeru Canea, iako to nije imalo veze s »Golden Runom«.

Momak zvan Divlji Bill, željan slave, stajao je uz dugu barsku tegu i pijuckao viski kad je Joe u kasno predvečerje još jednom obilazio sve prostorije da bi vidio je li sve u redu.

Pokraj bara je već vladala gužva, jer su mnogi završili dnevni posao i gasili žeđ pivom.

— Ej, Joe Cane!

Netom je to mladić glasno doviknuo, većina je prisutnih znala što slijedi. Iz revolveraševa se glasa, naime, čuo divlji i požudni prizvuk.

I dotad se momak ponašao izazovno i samodopadno. Bješe odjeven kicoški, a za opasačem je imao dva kolta. Kovrčasta kosa visjela mu je do ramena, a na njegovim prstima blistalo je prstenje.

Cane zastane i pogleda preko ramena. Tada uzdahne, gotovo nečujno, ali ipak ogorčeno.

Odmah je naslutio što ga očekuje.

— Što je, prijatelju? — mirno upita Divljeg Billa i netremice se zagleda u njega.

Momak se isprsi. Požudno svjetlucaje njegovih očiju postane jače dok se malo piskutavim glasom predstavljao:

— Ja sam Jesse Chessman. Želio bih nešto razjasniti.

— Što? — polako zapita Joe, iako je znao što je ovog momka dovelo ovamo.

Dobro je poznao revolveraše željne slave, te luđake koji kao da su opijeni, opsjednuti time da su baš oni najbrži s koltom.

Momak se iznenadi. Zapanjilo ga je Caneovo pitanje. Kako su njegove misli bile opsjednute samo jednim, nije vjerovao da netko ne shvaća što on hoće.

— Pa, čuo sam — odgovori grlenim glasom — da ste proketo brzi s koltom, Cane. Ali, ja sam brži!

— Veseli me, mladiću. Čestitam ti! Vjerujem ti na riječ.

Joe se namjeravao ponovo okrenuti, u nadi da će Divlji Bill pustiti da ode, ali momkov glas opet odjekne, ovaj put ne grleno nego piskutavo, napeto.

— Ej, Cane! Došao sam da se okušam s vama! Zar ne razumijete?

— Ne, ne razumijem. Mi se ne poznamo dovoljno da bismo bili neprijatelji. Zašto bismo iskušavali tko je brži?

Momak se divlje našmije.

— Čovječe, kakav ste to vi revolucionar? Zar vas ne svrbi kad netko dođe i tvrdi da puca brže i bolje od vas? Zar možete biti mirni kad znate da u vašoj blizini postoji čovjek za koga se priča da ga se ne može pobijediti?

Cane lagano odmahne glavom.

— Ne, to me uopće ne svrbi, mlađiću. To uopće nije važno. Prokletu mi je svejedno postoji li jedan čovjek ili tisuće ljudi koji su brži i bolji u rukovanju koltom od mene.

— Ali, meni nije! Meni nije svejedno! Ne mogu spavati kad na to mislim. Ne nalazim više mira. Moram ugušiti svaku sumnju. Došao sam, Cane, da se s vama borim. MORAM se s vama boriti, kako bih i dalje vjerovao u sebe. Razumijete li? Moram razoriti sumnje... i pobijediti. No, dosta smo razgovarali. Sve sam vam objasnio. Nikada nisam prije borbe toliko pričao.

Zašutio je, predahnuo, pa nastavio:

— Neka netko dade znak! Tada ćemo potegnuti oružje i pucati! Hajde! Neka jedan od vaših pipničara baci čašu na pod! Naprijed! Sada! Neka bace čašu na pod i to će biti znak!

Glas mu je treperio od nestrpljenja. Napet je poput strune finog instrumenta.

Ali Cane zaniječe glavom, opet se okrene i zakorači naprijed; jedan korak, još jedan, treći.

U njemu se probudi tračak nade kako će Chessmann dopustiti da ode. Međutim, kad je zakoračio četvrti puta, prasnu prvi pucanj.

Metak odstrijeli Caneu potpeticu od čizme i on zatetura, posrne. Nogu kao da mu je odjednom odgurao snažan udarac buzdovanom.

Joe zastane i pričekava što će momak uraditi.

Iza njega Chessman reče:

— Zataknut ću ponovo kolt za opasač i pričekati dok se okrenete, a tada ću potegnuti oružje i pucati. Naprijed, dakle, Cane! Nećete izbjeći borbu! Želim znati jesam li brži od vas!

Joe je znao da ne može izbjeći borbu.

Polagano se okrene i ugleda trzaj protivnikovih leđa.

Jesse Chessman je, znači, izvukao revolver!

Prije nego što je i postao svjestan te pomisli nagonski strelovito izvuče kolt.

Taj spontan pokret, stečen u godinama borbe za samoodržanje, brži je od svake misli, svakog osjećaja. To je isto kao kad bi netko zamijetio kako pada crijep s krova i brzo uzmaknuo da ne bi bio pogođen; tada čovjek ne razmišlja, nego postupa nagonski.

Tako je i Joe potegnuo revolver i ne shvativši što čini. Shvatio je to tek poslije... iako je to »poslije« bilo samo nekoliko djelića sekunde nakon Chessmana.

Metak je pogodio mladića u rame. Raznio mu je čitavu lopaticu i zauvijek onesposobio ruku. Kolt mu ispadne, jer ga više nije mogao držati.

Međutim, za opasačem je imao još jedan kolt i mogao bi drugom rukom potegnuti revolver. Zato je Joe zadržao revolver u ruci.

Ali Chessmanu bješe dosta borbe. Prelako je pobijeđen.

— Odvedite ga liječniku — zapovijedi svojim ljudima. — Dajte mu nešto da popije, a onda ga odvedite.

Gorčina mu je stegla grlo i on se hitro udalji.

Kroz vrata kraj barske tezge uđe u privatne prostorije. Tu je ulio u čašu viski i nadušak ispio piće, upravo kad je Liz ušla.

Zastala je pokraj vrata, koja je tiho zatvorila, i pogledala ga. No, nije učinila grešku i požurila do njega. Vidjela je da je ogorčen i znala da mu njezina nježnost sada ne bi pomogla.

Malo poslije reče:

— Poštedio si ga najviše što si mogao.

— Slučajno. Mislio sam da je mnogo brži. Precijenio sam ga zato što je bio lud i slavohlepan. Pucao sam toliko brzo koliko sam stigao kad sam vidio da je potegnuo oružje. Isto je tako mogao biti i mrtav.

Liz je znala da Joe nije sasvim grub, neosjetljiv. Već je u drvenjari osjetila da je osjećajan.

— Nemoj me napustiti — prošapće. — Ako baš moraš poći, povedi i mene.

Sada mu priđe i priljubi se uz njega.

IX

Prošla su tri tjedna. Gotovo je svake noći došlo do kakve neprilike, ali u tako divljem gradu to je posve prirodno.

Cane ih je uspješno savladavao, uz pomoć dobrog osoblja koje je izbacivalo nepoželjne goste. Najviše je pazio na prste igrača i krupijea i brinuo o redu.

Posao je išao vrlo dobro; jedva da bi i dobar rudnik zlata bio unosniji.

Međutim, nakon tri tjedna sreća je okrenula leđa.

Na početku je sve izgledalo bezazleno.

Nekoliko se pijanih momaka posvađalo s krupijeom, jer su neprekidno gubili na ruleti. Vjerovali su da su ispod stola za igru smješteni magneti koji utječu na kretanje kuglice... možda su negdje čuli da postoje takvi trikovi... pa su odjednom prevrnuli čitav stol.

Kad su se upleli namještenici koji izbacuju nepoželjne goste, pijani su momci izvukli revolvere, ali su smireni prije nego su izazvali veću štetu.

Cane je došao kad je sve već bilo završeno.

— Izbacite ih! — zapovjedio je svojim ljudima. — Izbacite ove budale!

Okrenuo se onda krugu gledatelja, da bi ih pozvao neka se uvjere jesu li ispod stola za rulet kakvi magneti, kako bi rastjerao sve sumnje u poštenje igračnice.

No u međuvremenu se jedan od istučenih momaka, koji je ležao na podu ispod jednog stola probudio.

Kako mu je kolt još bio pri ruci, on ga dohvati i odmah počeo pucati.

Metak pogodi Canea u leđa.

— o —

Bol u leđima je gotovo nepodnosiva.

Dakle, nije prošlo mnogo vremena i on je opet zaradio metak. Joe bi rado Liz, koja sjedi na rubu kreveta i daje mu čaj, zapitao koliko je rana ozbiljna, ali opet je izgubio svijest.

Liz ga je zamišljeno promatrala, prisjećajući se što joj je prije nekoliko sati rekao liječnik. »Bilo je prokletoplasno. Izvadio sam metak, ali ne znam je li metak ozlijedio koji živac na leđima — a možda sam to i ja uradio. Moglo bi se dogoditi da mu jedna strana tijela ostane ukočena neko vrijeme, ili čak zauvijek. Vi ste razborita poslovna žena, Liz, i zato vam to kažem. Možda ovaj čovjek zauvijek otpada kao vaš zaštitnik.«

Liz je neprekidno razmišljala o liječnikovim riječima.

I dok je tako promatrala ranjenika, izraz njezina lica se mijenjao. Nježnost puna suosjećaja prešla je u sažaljenje, a zatim je na njezinom lijepom licu ostala samo gruba odlučnost.

— o —

Probudio se idući dan, dok su ga prenosili u drugu sobu, na katu gdje stanuju važniji namještenici, glavni krupije, glavni pipničar, predvodnik kućne policije.

Sada je ležao i razmišljao što to znači.

Liz ga je preselila iz svog stana. Znači, ne želi ga više njegovati, niti želi da stanuju zajedno. Oh, slutio

je što to znači, ali nije htio povjerovati.

Nadao se da će Liz doći objasniti mu, ali ona nije došla.

Za njega su se brinuli namještenici. Neki su mu postali privrženi, čak prijatelji. Djevojke su ga voljele i brinule su o njemu... sve, samo ne Liz.

Bio je preponosan da pita za nju, ali malo-pomalo sve je shvatio. Lijeva mu je strana tijela nekako ukočena. Samo s naporom može micati rukom i nogom, i to vrlo, vrlo polako. Očito, ozlijeđeni su mu neki živci.

To mu je potvrdio i liječnik i objasnio kako se to dogodilo.

Kad je liječnik otišao, dugo je ležao zatvorenih očiju i razmišljao o Lizinu postupku. Osjeti gorčinu, razočaranje. Pomisli: Oh, da sam bar onda odjahao! Da sam tada, kad me je sjevernjak ponovo mamio, popustio svojim željama.

Ipak, bio je siguran da će Liz jednog dana doći.

Prošla su dva tjedna. Toga je dana prvi put napustio krevet i pomoću štapa što su mu ga donijeli šepesao po sobi.

Lijevu je nogu mogao samo vući; nije je mogao kontrolirati. I s lijevom je rukom isto; može je samo polako micati.

Teško dišući, sjedne u naslonjač pred prozorom i pogleda na ulicu, gdje vladaju velika živost i promet. Pješaci koračaju amo-tamo, jahači dolaze u grad i jašu iz njega, teretna kola prolaze.

Tisuću se šumova sjedinjuju u zujanje, a on sjedi osamljen.

Kad će opet jahati?

Odjednom začu kucanje i odmah zatim uđe Liz.

Zatvorila je vrata i oslonila se na njih.

Nije mu prišla. Mirno ga je promatrala, a onda sasvim sabrana tiho upitala:

— Ti već znaš?

— Da sam bogalj i da me ne želiš više kraj sebe? Da znam. Ako si to mislila...

Ona s mukom proguta slinu.

— Ne mogu sada odustati — objasni. — Želim još neko vrijeme upravljati ovim lokalom i zarađivati. Tko se, napokon, odriče zlatnog rudnika koji daje dobar prihod?

Nasmiješio se. Nije želio o tome raspravljati. Tada zapita:

— Jesi li već našla drugog zaštitnika?

Liz šutke kimne.

— Želim ti s njime mnogo sreće — nastavi Joe. — Netom se budem mogao održati na konju, odjahat ću na sjever. U to možeš biti sigurna. Samo bih jedno rado znao.

— Što?

— Jednom si rekla da bi prodala ovaj lokal, čak i ispod cijene, i odjahala sa mnom kamo god želim. Je li to bila laž?

Liz oklijevaše, tada potvrdi.

— Da, lagala sam ti. Nikada se ne bih odrekla ovog saluna. Ali, morala sam se ponašati kao da sam spremna na najveću žrtvu kako bih te navela da je ne prihvatiš i da se sam žrtvuješ. Razumiješ li?

Šutio je.

Ona se počne nemirno kretati po sobi.

— Oprosti mi, ako možeš — gotovo zamoli. — Život mi je od ranog djetinjstva bio pretežak. Okorjela

sam, da! Potreban mi je zaštitnik i...

— Dobro, Liz — prekine je. — Ne moraš mi objašnjavati. Shvaćam te. Tko je, uostalom, plemenit, nesebičan i dobar? Želim ti mnogo sreće!

Osjetila je da sada mora otići, jer bi se moglo dogoditi da je Joe izbac... barem da to pokuša.

I, zato se išuljala iz sobe... Da, IŠULJALA se. Poput mačke.

Nije gledao kako odlazi. Okrenuo je glavu i gledao kroz otvoren prozor. Potreban mu je svjež zrak, makar i hladan... hladan kakav je i svijet.

Vjetar dolazi sa sjevera.

Da, uskoro će odjahati, pomisli Joe. Usprkos napola ukočenoj nozi i napola ukočenoj ruci uskoro će i opet jahati.

— o —

Nije upoznao muškarca koji ga je zamijenio u Liz, niti je što o njemu znao. Svi su ga štedjeli i nitko mu o njemu ništa nije govorio, a on nije pitao.

Dva tjedna kasnije izišao je kroz stražnja vrata iz ove velike kuće. S naporom, podupirući se o štap, krenuo je do javne konjušnice, noseći savijeni pokrivač i pune bisage.

Konjušar mu je osedlao konja.

Začudio se što je razmjerno lako uzjahao.

Pojahao je iz Golden Run Cityja prema sjeveru i nestao u kanjonu.

Nekoliko ga je ljudi vidjelo i prepoznalo.

Znali su, kao i on, da je njegovo vrijeme u ovom gradu isteklo. Ovdje se sve brzo zaboravlja, i dobro i zlo.

Bolestan čovjek, napola bogalj, jaše u susret zimi. Čovjek koji je vjerovao da je žarko ljubljn, koji se borio i ubijao, muškarac koji je zbog jedne žene mijenjao svoje navike, savladao svoj nagon, sada sâm, ispunjen gorčinom jaše prema sjeveru.

Što može postati od takvog čovjeka?

Nesumnjivo revolveraš više nije.

Njegova se ljevica... nekad brza revolveraška ruka... može sada iskoristiti samo zato da zadrži ono što je stavio u nju.

Desnica, pak, nije dovoljno brza da bi samo s njome bio čovjek kakav je bio nekada. Ali, i »veza« između ruke i oka... ta nagona si gurnost što je mora imati borac s revolverom... ne postoji.

Ubuduće mora drugačije kročiti svijetom. Mora se pomiriti s tim da više nije VELIKI, da nije opasan dvonožni tigar ili vuk.

Tog je dana projahao dvadeset milja i nakon toga bio bolestan od iscrpljenosti.

Otvorivši bisage, pronađe tisuću dolara: pedeset zlatnika od dvadeset dolara. Novac što ga je netko kradomice stavio u prtljag, može biti samo plaća koju mu je Liz dala za ono što joj je pomogao.

Njegov je prvi nagon bio da baci taj novac. Imao je nešto više od stotinu dolara vlastitog novca, ali ovako bolesnom tih bi mu tisuću dolara dobro došlo. Ali on ih neće.

To što ga je Liz na taj način isplatila izaziva u njemu gorčinu. Ipak, razmislivši, spremi novac. Tada naloži vatru, priredi večeru i pripremi ležaj.

Spavao je mirno i duboko. Probudio se tek kad se vatra sasvim ugasila i kad mu je postalo hladno. Ponovo zapali vatru i nastavi spavati. Tjelesna iscrpljenost pomogla mu je da spava bez sna i ne osjeća gorčinu.

Dan poslije stigao je u gradić kopača zlata i rudara, bolje rečeno još napola logor kao što je bio i Golden Run.

Ostavio je konja pred salunom i ušao. Zadržao se unutra nekoliko sati, časteći sve prisutne, dok nije potrošio svih tisuću dolara. To nije dugo trajalo, jer je ovdje u »zlatnoj zemlji« sve skupo, a momci mnogo piju.

Oko ponoći, kad su svi bili pijani, dirigirao je zborom novih »prijatelja«; sada su mu to bili zato što im je platio piće, a sutra će ga već nazivati budalom.

Neprekidno je zahtijevao da pjevaju pjesmu o crnoj Dolores koja ne može voljeti nijednog muškarca i koja želi samo njegovu snagu, vjernost i zaštitu.

Riječi pjesme odlično pristaju uz Liz Callahan i to ga podsjeća na nju. Pri svakoj riječi koju pijano urlaju, razmišlja o njoj. Drago mu bjaše što je njezin novac, tu jednu plaću, zapio s takvim momcima.

Do jutra je spavao naslonjen na stolu u kutu saluna, a kad se mamuran i zlovoljan popeo na konja, osjećao se praznim, kao da je sagorio. Pa ipak, kao da se oslobodio mnogo čega, zbacio težak teret.

Nastavio je jahati prema sjeveru, i dalje kolnim putom što je između planina vodio prema Nebraski, a

zatim iz planina u ravnice između Arkanzasa i South Plattea.

Ugodno mu bješe jahati samom, jer je tako lakše podnosio gorčinu i mirio se s ovim svijetom. Ali gdje će se zaustaviti jednoga dana?

Hoće li to i opet biti u neke žene kojoj će biti potrebna njegova pomoć? To mu je dosad bila sudbina.

Što će uraditi ako se to opet ponovi?

Njegovo nepovjerenje prema ovom svijetu, pogotovu prema ženama, ništa ne može ukloniti.

X

Na brežuljcima iznad rijeke Arkanzas naišao je na malo stado, jedva više od pedeset goveda, koje je grubo tjerala petorica jahača.

Često su se okretali, pa Cane pomisli da su to kradljivci koji žele prije zime dotjerati životinje kopačima zlata i rudarima, koji će im svaki kilogram svježeg mesa bogato platiti.

Dva jahača odjednom okrenu konje i dojašu do njega.

Sumnjičavo su ga promatrali. Joe je znao da izgleda poput skitnice u sedlu, koja odavno živi u preriji. Uostalom, to je točno. Naime, već su prošla tri tjedna otkako je odjahao iz Golden Runa.

— Nemoj jahati našim tragovima — upozori ga jedan od njih. — Mogli bi naići progonitelji i pomisliti da si jedan od naših, da si zaštitnica. Jesi li razumio?

Joe kimne. Sada se uvjerio da su to doista kradljivci stoke koji žele zaraditi novac za zimu.

— Hvala na upozorenju — odgovori — ali ja bih to ionako uradio jer sam znao što je posrijedi.

Kradljivci stoke odjašu za stadom a Joe promijeni smjer.

Dvije milje dalje, na jednom zaravanku zauzda konja i ogleda se.

Ugleda progonitelje, koji su lako slijedili tragove, jer je bio dan. Lako im je bilo slijediti široke tragove stoke, pa su pustili konje neka brzo trče.

Joe Cane je znao da kradljivci stoke nemaju nikakvih izgleda. Njihova prednost bješe premalena. Ljudi s ranča oduzet će im goveda, a budu li se borili za njih, bit će pobijeđeni jer su progonitelji znatno brojniji.

Tako je to svuda, pomisli Joe. Neprekidna borba, potvrđivanje samoga sebe... a gotovo uvijek postoji pobijeđeni i pobjednik.

On se osjeća kao pobijeđeni.

— o —

U noći ga probudi konj. Zadahtao je i uznemirio se, a Joe, s oružjem u ruci, odmakne se od vatre. To je uradio s velikim naporom i vrlo nespretno. Da, još je mal'ne jednonogi čovjek.

Revolver je držao u desnici, jer je ljevica, njegova sigurna revolveraška ruka, bila slabo pokretna.

Zastao je u tami između grmlja i stijena što su okruživale logor i kriale odsjaj vatre i pokušao otkriti zašto je konj tako uzbuđeno zadahtao, a i opet to čini.

Na koju ga opasnost želi upozoriti vjerna životinja?

Odjednom otkrije što je posrijedi.

Osjeti hladan dašak vjetra. Sjevernjak, ali ne onaj što ga uvijek izaziva, što je poput zova, mamca. To nije vjetar s onim mirisima što

toliko obećavaju, koji priča o područjima koja još ne poznaje.

Ne, taj je vjetar drugačiji. Prijeteći!

Joe nije još nikada bio tako daleko na sjeveru i prvi put je osjetio takav dašak. Međutim, odmah je znao o čemu je riječ.

Čuo je ljude kako pričaju o tom ledenom dašku sa sjevera. Kad je bio mlad i radoznao, ispitivao je ljude i oni su mu pričali o tome. A sada je doživio ono o čemu su mu prije mnogo godina pričali.

Odmah je bio svjestan da ne postoji nikakva zabuna. Dolazi blizzard! Dolazi mećava!

I njegov je konj to spoznao, nagonski.

Ne može biti ništa drugo. Taj ledeni dašak prvi je vjesnik blizzarda.

Odsad će živa u toplomjeru svakom minutom padati. Joe nije imao toplomjer, ali nije mu bio potreban.

Vratio se do vatre i razmislio što bi uradio.

Do vraga, doista je u škripcu. Ne smije u ovom logoru dočekati blizzard koji ponekad bjesni čitav tjedan. Nakon toga putevi će zasigurno duže vrijeme biti neprohodni, a njegove će zalihe trajati najviše tri dana.

Mora, dakle, hitro odjahati odavde.

Jedini mu je spas da negdje pronađe sklonište. U protivnom bit će izgubljen.

Požurio je koliko je mogao. Iznad njega su još blistale zvijezde, ali na sjeveru i sjeveroistoku noć je neprobojna sa žućkastoplavim slabim odsjajem.

Blizzard a tučom?!

I o tome je slušao. Ako do toga dođe, na njega i na konja obrušit će se led veličine golubljeg jajeta, koji praska poput kamenja. Tada će postati tako hladno da će se smrznuti u sedlu i neće osjećati udove.

Tek je sada potpuno shvatio strah svoga konja.

Kad se popeo u sedlo, pogodi ga drugi ledeni dašak, hladniji od prvoga.

Nebo na jugu, jugoistoku i jugozapadu još je bilo posuto zvijezdama i mogao se orijentirati. Donekle je točno znao gdje je kolni put.

Samo na ovom kolnom putu što dolazi iz Kanzasa može naići na obitavalište ljudi, na stanicu poštanske kočije, neko naselje, grad.

Međutim, sve ovisi o tome koliko će mu blizzard ostaviti vremena.

Jer, kad zvijezde više ne budu svijetlile, kad zavlada tama kao u trbuhu bizona bit će gotovo bespomoćan i moći će se pouzdati samo u nagon svoga konja.

Jahao je prema istoku kako bi održao smjer i onda kad više ne bude mogao vidjeti ni na udaljenost od jednog metra. Ledeni blizzard mora uvijek osjećati sa strane, i neprekidno mora jahati naniže, prema ravnici Kanzasa.

— o —

Sreća ni ovoga puta nije iznevjerila Canea. Štoviše, imao je vrlo mnogo sreće.

Prije nego se sručila uništavajuća ledena tuča, a tama ga posve oslijepila, ugledao je svjetlost.

Bijaše to malo, žuto svjetlo, a učinilo mu se da putuje.

Zagledao se stisnutih očiju i pokušao dokučiti zašto svjetlo putuje.

Tada kratko zasvijetli i drugo, a onda se oba ugase.

Tamo, daleko ispred njega i nešto dublje, jer se zemljište spuštalo, netko je sa svjetiljkom upravo prošao dvorištem.

Sada je ponovo mrak, jer su vrata i kapci na prozorima zatvoreni, ali on zna smjer. I konj ga zna. Joe osjeti da se mudra životinja kreće baš tim smjerom. Znao je da neće skrenuti.

Hoće li uspjeti?

Konj potrči još brže.

Iz tamne noći sa sjevera i sjeveroistoka dopire muklo brujanje. Tamo sijevaju munje; ali još se ne mogu vidjeti kao za ljetne oluje; to su još samo žučkasta svjetla, koja potamnjuju snijeg i led. Jedva osvjetljavaju noć.

Ledena oluja postaje sve jača.

Joe se smrzavao u sedlu.

Iznenada osjeti da njegov konj stoji.

Zašto je životinja stala? Joe, iako prilično ošamućen, shvati da su došli u neki zaklon od vjetra.

Zar su stigli do kuće?

Da, ovdje je neka kuća. On se s mukom spusti s konja i nekoliko puta udari zdravom nogom o vrata.

Vrata se začuđujuće brzo otvore, kao da su oni u kući nekog očekivali.

Joe ugleda jednu ženu i iza nje dječaka, jedva glavu višeg od stola pokraj kojega je stajao.

Šepajući prijeđe prag, no dok se pokušao pribрати, zamijeti kako žena posize za sačmaricom i stavlja je pod ruku.

Pušku je odmah uperila u njega.

Čekala je tako dok je mogao progovoriti.

— Želim samo sklonište... zbog blizzarda — jedva je progovorio. —

Lice mu je bilo ukočeno, zaleđeno, a usnice je jedva pomicao. Nije bio siguran da je uopće razumjela što je rekao.

— Pođite u staju — grubo je odgovorila. — Smjestite se tamo zajedno s konjem i dobro zaključajte vrata. Ne želim stranca u kući. Jeste li razumjeli?

Da, shvatio je. Zacijelo strahovito loše izgleda.

— Vaš muž nije ovdje? — zapita.

— To se vas ne tiče. Ne brinite o mojim problemima. Muž će mi sigurno stići.

Usprkos svom jadnom stanju, Joe shvati da se žena boji, strahovito boji.

Ali on joj može pomoći... jedino tako da je ostavi samu.

— Pobrinut ću se i za ostale životinje u staji — obeća.

Ponovo iziđe u ledeni pakao i povede konja.

Zemlja je do gležnjeva već bila prekrivena komadićima leda.

Lako je našao staju; zapravo, konj ga je gurnuo u nju. Bila je mala. Unutra su bila samo dva konja i krava. Jedan je pregradak bio prazan. Vjerojatno je u njemu inače smješten muškarčev konj.

Joe tu smjesti konja, pobrine se za njega, a onda načini ležaj na sijenu.

Spašen je! Neće se smrznuti! Bliz-zard mu ne može nauditi. A kad se skupi dovoljno snijega na strani staje okrenutoj vjetru i na krovu, bit će toplije.

Potegnuo je poprilično viskija iz još napola pune boce i uskoro osjetio strujanje krvi i postepeno opuštanje.

Dok je tako ležao ispod pokrivača na sijenu i osluškivao brujanje izva-

na, to ljutito zavijanje i ludovanje iskonske snage, odjednom mu se pred očima pojavi lik žene i dječaćića.

Žena mu se svidjela. Ne bi znao reći je li lijepa, jer je bila sva razbarušena... očito se nije stigla urediti nakon što se po blizzadu vratila iz staje u kuću.... no sjetio se da je plavokosa i da su joj oči smeđe.

Glas joj bješe opor i krut, ali to je i razumljivo. U drugim prilikama, bio je uvjeren, glas joj je potpuno drugačiji.. drugačiji... mekši i melodiozniji.

Gdje li je njen muž?

Negdje na pašnjaku? Sječe li drva u šumi? Čisti mjesta gdje se napaja stoka? Možda je jahao u grad po namirnice.

Postoje i druge mogućnosti. U najboljem slučaju, sjedi negdje u nekoj kući, a u najgorem zatekao ga je blizzard. Ako je tako, traži svoj ranč i pokušava stići kući.

Poželio je da se mužu te žene i dječakovu ocu ništa ne dogodi.

Napokon zaspi. U posljednjem odbljjesku budnosti učini mu se da je lijeva strana njegova tijela malčice pokretljivija.

— o —

Kad se probudio, u staji je bilo toplije, iako je vani i dalje urlao i tutnjao blizzard; štoviše, još je više ojačao. Staja je jamačno zatrpana snijegom.

Zar je već dan? Koliko je spavao?

Osim svjetla iz svjetiljke, u staji nema nikakve svjetlosti.

Joe osjeti glad i žeđ.

Konji i krave bili su nemirni. Životinje su vjerojatno navikle da u to vrijeme dobiju hranu. I kravu valja pomesti.

Znači, spavao je mnogo sati.

Rado bi popio toplo mlijeko. To bi mu dobro došlo, jer bi tako sačuvao svoju siromašnu zalihu hrane.

Ustao je, krenuo na posao.

Najprije se htio pobrinuti za životinje.

Odjednom, usred pokreta zastane, i iznenađeno pogleda lijevu stranu tijela.

Najprije to nije zamijetio, no sada postade svjestan da mnogo bolje miče lijevom nogom i rukom. Istina, refleksi su mu još usporeni i njegova ih volja polako prenosi, no nogu ne vuče više onako, a desnicom ne mora više vući ili podizati lijevu ruku kad mu je potrebna da nešto pridrži.

Nije se usudio u to povjerovati, ali nakon što je nekoliko puta iskušao svoje kretnje, sumnje su se raspršile.

Nešto se dogodilo sa živcima! Mnogo mu je bolje. Nije liječnik i mogao je to sebi zamisliti samo kao laik. Ali sjećao se da mu je i liječnik u Golden Runu neodređeno govorio o nadi.

Tada je to smatrao brbljarijama iz sažaljenja, koje bi mu morale uliti hrabrost, no sada je gotovo spreman vjerovati u tu sitnu nadu. Pomuzao je kravu i popio dio mlijeka. Bilo je toplo i prijalo je.

Tada pomisli na ženu i dječaćića. Zasigurno bi i njima mlijeko dobro došlo.

Do kuće nije bilo daleko. Jučer je brojio korake i znao da udaljenost iznosi trideset pet koraka.

Bi li se usudio? Zašto ne? Nikakav blizzard ne može biti tako strašan da čovjek ne bi mogao prijeći trideset pet koraka.

Preko vjedrice s mlijekom zaveže rubac, navuče kaput i čvrsto sveže šešir.

Vrata staje odgurnuo je s mnogo truda i snage, jer je snijeg bio već visok.

Provukao se, oslonio se na vrata i zatvorio ih.

Kuća mora da je točno nasuprot.

Kako je snijeg bio vrlo visok, morao je učiniti više od trideset pet koraka. Na nekim mjestima snijeg mu je dopirao do iznad koljena, gotovo do bokova.

Teško dišući, probijao se kroz nje-ga, a kad je učinio više od četrdeset koraka, obuze ga strah.

No nakon četrdeset pet koraka, kad je već htio odustati i vratiti se u staju, jer je vjerovao da nije pronašao pravi smjer, stigne do kućnog zida. Pipajući, hodao je duž nje-ga dok je napipao kapak.

Šakom udari o njega. Usprkos zavijanju i bješnjenju blizzarda, čuli su kako lupa i prozor se uskoro otvori.

Kao i kad je lupao o vrata, tako je i sada prozor brzo otvoren. Žena je neprekidno čekala da joj muž nađe put natrag do kuće i zalupa o vrata ili prozor.

Blizzard fijuče u otvorenu rupu prozora, nosi snijeg unutra. Ali, unutra gori svjetiljka i žena i Joe se prepoznaju.

On joj pruži posudu s mlijekom i poviče:

— Dajte mi posudu natrag. Sutra ću vam ponovo donijeti mlijeko.

Nije odgovorila. Joe zalupi prozorske kapke i osloni se o njih, kako blizzard ne bi prejako puhao u kuću.

Kad je iznutra lupila o kapke, on ih otvori.

Žena mu pruži vjedricu i dovikne: — Stavila sam unutra lonac s vrućom kavom.

Cane kimne, pomogne joj zatvoriti kapke, pa krene. Njegovi duboki tragovi u snijegu više se nisu vidjeli. Doduše, ionako je mogao vidjeti samo nekoliko metara daleko. Iako je dan, snijeg je tako gusto padoo da je bilo tamno gotovo kao noću.

Lonac s kavom bio je dobro omotan komadom ovčjeg krzna, pa je kava bila vruća. S užitkom je srkao toplu tekućinu, radostan što se poprilično dobro služi ljevicom.

Tada legne na sijeno i počne razgibavati lijevu nogu; i ona ga je slušala gotovo bez zakašnjenja.

Zar mu malo-pomalo postaje bolje? Hoće li njegovi živci, koji volju za pokretima prenose na mišiće, postepeno zadobiti nekadašnju sposobnost?

U njemu se javi nada koja ga prvi put nakon dužeg vremena učini sretnim.

XI

Ovo je velik, snažan i ustrajan blizzard. Bjesni dan za danom, noć za noći. Ponekad malo oslabi, kao da crpi novu snagu i hvata dah, a onda se još jače razbjesni.

Taj blizzard što dolazi iz Montane, a rođen je u »podrumu vjetrova«... kako Indijanci zovu područje oko rijeke Powder... uništava tih dana vrlo mnogo životinja u prerijama Kanzasa i Nebraske. Uništena su čitava krda stoke koja se sele prema jugu; jer stoka svakom nevremenu okreće leđa i bježi pred olu-

jom. Mnogi su se jahači smrznuli u sedlu i izgubili bitku za goveda.

I drugi i treći dan Joe je nosio u kuću svježe mlijeko. Uvijek je dobio vruću kavu, a jednom i gustu zobenu juhu.

Kad je četvrtog dana zalupao o kapak, otvorila su se vrata i žena ga je pozvala unutra. Unio je u prostoriju studen i snijeg, koji se odmah počeo topiti.

Pružio je ženi vjedricu i rekao.

— Sve ću vam smočiti, gospodo.

Skinuo je šešir. Njegova brada, koju danima nije brijao, bila je mokra. Bio je mršav poput Indijanca.

— Oh, ništa za to — odgovori ona. — Svucite kaput i sjednite za stol. Ili se želite oprati i obrijati? To možete učiniti prije, u udubljenju iza zastora. Tamo je i crpka. Još se nije smrznula, jer cijev za podzemni izvor prolazi ispod kuće okomito u dubinu. Ugrijat ću vam vodu. Zasigurno je teško izdržati u staji. Kako su životinje?

— Dobro sam se brinuo o njima, gospodo. Samo, ulje za svjetiljku bliži se kraju.

— Dat ću vam da ga ponesete. Sada se operite i obrijte, pa ćete jesti. Mogu vam dati i svježe rublje, a vaše ću oprati.

Joe je i dalje nepomično stajao i promatrao ženu.

— Zovem se Joe Cane — predstavi se. — Dolazim iz Kolorada, iz Golden Runa.

Pogledao je dječaka, koji je mirno sjedio za stolom i igrao se kestenjem i žirovima.

Dječak sada pogleda njega i odjednom zapita.

— Jesi li vidio mog oca?

— Nisam, no on se sigurno negdje sklonio, kao i ja u vas.

Ponovo pogleda ženu.

— Ja sam Jane Lancelot, a sin mi se zove Ollie. Moj muž je namjeravao u Buffalo... to je gradić dvadeset milja istočnije, na Big Sandyju. Ovdje samo još u Koloradu. Čuli smo za Golden Run... taj divlji logor rudara i kopača zlata; Buffalo je jugozapadno od njega. Niste mogli sresti mog muža... Da, i ja vjerujem da se negdje sklonio.

U ženinu je glasu bio prizvuk koji Joe nije umio protumačiti; mogao bi to biti strah, ali i gorčina i pomirenost sa sudbinom.

Njezine riječi: »Da, i ja vjerujem da se negdje sklonio« mogle su se shvatiti i drugačije. U njezinu je glasu postojalo nešto što je u Canea izazvalo slutnju.

Okrenuo se i pošao iz kuhinje u susjednu prostoriju. Ovo je očito bila praonica rublja, no tu bijaše i bačvica za maslac, a vidjelo se da se ovdje pravi i sir.

Pokraj ogledala bio je brijaći pribor.

Dok se brijao, Joe se pitao kakav bi čovjek mogao biti kućedomaćin. Nije mogao donijeti zaključak, no u jedno bijaše uvjeren: mora da je snažan i žilav momak, koji posjeduje samopouzdanje i vjeruje u budućnost, jer inače ne bi ovdje izgradio ranč.

Ova zemlja naime još nije zrela za uzgoj stoke. Ovuda još krstare Indijanci na ratnom pohodu, a švričaju i bande ljudi izvan zakona. Zato što su u blizini nalazišta zlata kao na primjer u Golden Runu, postoje i kradljivci stoke koji mogu

odlično prodati svježe meso.

Ljeti, pak, ovdje jamačno vrve bizoni.

Čovjek koji želi ovdje uzgojiti stoku i umnožiti stado, mora se neprekidno boriti i protiv prirodnih grabežljivaca kao što su vukovi, pume i medvjedi.

Taj Lancelot, kojem još ne zna ni ime, na sve je to spreman a pri tome čak ima ženu i dijete.

Umiven i obrijan, Joe se bolje osjećao. U svježem rublju silno mu je ugodno, no neugodno mu bješe baciti svoje prljavo rublje u kadu.

Prešao je u kuhinju, sjeo za stol i počeo se igrati s Ollijem. Nízao mu je kestenje i žirove na konac i načinio ogrlicu. Zatim su gurali tanka drvca u kestene i žirove i pravili goveda, čitavo stado, a uz to i jahače koji paze na stoku.

Igrali su se poput prijatelja.

Jane Lancelot sjedeći pokraj štednjaka, promatrala ih je i slušala o čemu razgovaraju.

— Imate mnogo stoke na pašnjacima? — odjednom zapita Joe.

— Bilo je više od dvije stotine životinja, no koliko će ih biti nakon blizzarda? Istina, ne vjerujem da su goveda napustila naše područje ispaše. Ovdje među brežuljcima ima, naime, nekoliko zaštićenih mjesta, malen klanac i pošumljeno uleknuće. Tamo će se zacijelo skloniti. Međutim, stoka ne traži hranu u snijegu. Uginut će od gladi ako nitko...

— Ostavlja li vaš muž na pašnjacima zalihe stočne hrane? — upadne joj Joe u riječ.

— Da, ostavljamo zalihe sijena za takve slučajeve. No, ako nitko ne odgrne snijeg, stoka neće doći do

sijena. Brinem i zbog vukova. Prošle zime moj se muž tjednima borio s čoporom vukova. Nakon ovog dugotrajnog blizzarda oni će doći i...

Ušutjela je, a pogled joj bješe ukočeno uperen u prazninu, kao da tamo vidi vrlo neugodne slike. No, brzo se savladala, kako mali Ollie ne bi zamijetio da se majka boji.

— Pomoći ću vam netom budem mogao van — obeća Joe.

Gotovo ga je sažalno promatrala.

— Što je s vašom lijevom stranom? — odjednom sasvim prosto-dušno zapita. — Ne želim vas uvrijediti, Cane, ali ne vjerujem da biste mogli obaviti težak posao nakon blizzarda. Ako moj muž ne dođe odmah nakon što vjetar stane i ne počne se boriti za stoku, goveda će biti izgubljena. Vi ne biste mogli mnogo uraditi. Znam da biste pokušali svom snagom, ali vjerojatno precjenjujete sebe zato što biste nam htjeli pomoći. Vidim to. Žao mi je što sam vas prije nekoliko dana onako neprijateljski dočekala i poslala u staju...

— Tamo mi je sasvim dobro i poći ću opet prijeko, čim vam donesem drva. Vidim da ste gotovo bez zaliha. Gdje leže drva?

— Odmah desno i lijevo od stražnjih vrata, uz kućni zid. Pričekajte, dat ću vam krznjeni ogrtač mog muža. Da ga je barem ponio...

Kad je poslije ležao u staji na sijenu, dugo je razmišljao o Jane i o dječaćiću.

Ako se taj Lancelot iz bilo kojeg razloga ne vrati... što onda?

Ona je vidjela da je on napola bogalj. Nije joj objasnio zašto može samo polako i nesigurno micati lijevom nogom i lijevom rukom. Na nje-

zino je pitanje odgovorio šutnjom, a ona nije htjela još jednom pitati. Očito, osjetila je njegov ponos.

Ipak, mnogo mu je bolje, a možda će biti još bolje.

Tada bi mogao pomoći Lancelotovima.

Jane je lijepa žena, gotovo previše nježna za život na brežuljcima ispred Rocky Mountainsa. I Ollie je vrlo nježan.

Pričao mu je da već zna ponešto pročitati, a i napisati. Naučila ga je majka, koja je prije imala mnogo djece u školi.

Znači, bila je učiteljica, pomisli Joe, a onda se udala za kauboja i s njime i s nekoliko goveda iselila u divljinu.

Oh, kako mora da je voljela toga kauboja kad je pristala da ovdje živi!

Razmišljajući o tome, osjeti nešto što nije umio protumačiti.

Je li to zavist? Žaljenje? Zaviditi li on tom nepoznatom čovjeku na njegovoj obitelji, na stalnom prebivalištu? Žali li zbog svog dosadašnjeg života? Zar ne bilo dobro imati ranč, ženu, sina?

Da li bi ga i onda sjevernjak odmamio dalje?

— o —

Blizzard je bjesnio još dva dana i dvije noći; kao da se čitava zemlja htjela ugušiti pod njegovim bijelim pokrivačem.

Joe je još dva puta jeo u kući.

Tri osobe na ranču sada su se zbližile. Joe je postalo Ollieju dobar ujak, a Jane je gledala u njemu prijatelja u koga se može pouzdati. Blizzard je pospješio ono za što bi inače bili potrebni mjeseci pa i godine.

Nakon treće noći blizzard iznenada nestane. Nakon bješnjenja i zavijanja, postade gotovo neugodno tiho. Odjednom, iz prve rupe na nebu zasja sunce, a onda isto tako nenadano, nadaleko i naširoko postade prekrasan sunčani dan.

Joe je iskopao prolaz od staje do kuće. To je potrajalo duže od sata, iako mu je lijeva strana tijela postala pokretljivija. Neprekidno i ravnomjerno odgrtao je snijeg lopatom, radostan pri ovom fizičkom poslu.

Znao je da mora žuriti. Snijeg će uskoro postati mokar i težak, slegnut će se, a bude li noću mraza, pretvorit će se u led. To bi mnogo toga promijenilo. Tada bi bilo mnogo teže lopatom načiniti prolaze, ali to je najmanje važno. Po smrznutom snijegu, koji bi postao čvrst, lakše se korača. Možda bi tada napokon John Lancelot došao kući. A bilo bi moguće i potražiti stoku i vidjeti kako je proživjela blizzard. Odgrnulo bi se zalihe stočne hrane i...

Joe zastane.

Uskoro će se pojaviti vukovi, u potrazi za plijenom. Sada, nakon blizzarda, zacijelo su bijesni od gladi i divlje će navaliti na sve što se miče i kreće.

I nehotice oslušne.

Uistinu! U daljini urlaju vukovi. Međutim, još nisu opasni ni za ljude ni za životinje, jer su prikovani na jednom mjestu. Snijeg je još predubok, pa bi utonuli. Zavijaju od gladi i žudnje za lovom, ali njihova glad i lakomost postaju sve jače.

Do vraga, mnogo ga posla očekuje. I ne samo fizičkog posla.

Stajao je i razmišljao bi li se ta borba isplatila.

Ovdje je žena s djetetom. Jane mu se sviđa, ali ona već pripada drugome. Osim toga, zakleo se samom sebi da više nikada neće vjerovati nijednoj ženi, niti će za neku ženu nešto učiniti, a pogotovu se neće boriti za nju.

Sjetio se posljednjih žena.

Jednoj je doveo natrag stoku, drugu je spasio da ne bude živa spaljena, a treća je svojom tobožnjom ljubavlju kupila njegovu revolvertašku pomoć. Međutim, kad je postao bogalj, ona ga se odrekla.

Ovdje je sada opet žena kojoj je potrebna njegova pomoć, no tu je i malen dječak.

Što će mu boravak ovdje donijeti? Nove ožiljke? Nova razočaranja? Novu ogorčenost?

Međutim, ovaj put bi mogao odjahati bez grižnje savjesti kad bi ga sjevernjak pozvao. Da, tu ne bi bilo kao u Laure Rondell, Cindy McLaine, Liz Callahan.

Bilo bi sasvim drugačije.

Ovaj put ne bi bio plaće s ljubavlju... ili nečim što se daje pod nazivom »ljubav«.

Joe nastavi odgrtati snijeg. Kad je oslobodio kućna vrata, ona se otvore. Jane i Ollie Lancelot iziđu.

Dječak počne klikatati zbog sunca i snijega, a Jane pogleda prema istoku.

Tamo mora da leži Buffalo.

— On još ne može doći — reče Jane. — Dok se snijeg ne stvrdne... najprije se mora otopiti, pa ponovo smrznuti.

Jane ga pogleda. Usnice joj se pomaknu, kao da impulzivno hoće nešto reći. U njezinim očima ugleda svjetlucanje, koje ne umije protumačiti.

Ona mu uzme lopatu iz ruku.

— Obavili ste pozamašan posao — reče, pokazavši prolaz do staje. — Ne bih pomislila da biste to mogli. Što je s vašom lijevom stranom? Očito, malo se poboljšalo. Hoćete li mi sada ispričati?

U nekoliko joj rečenica objasnio što je posrijedi, ali ne spomene Liz Callahan.

Jane je ipak zaključila da je Joe revolvertaš i da je morao pobjeći iz Golden Runa zato što se više nije mogao boriti protiv neprijatelja ili revolvertaša željnih slave; više je to shvatila nagonski nego razumom.

— Jelo je na stolu — reče. — Sada ću ja lopatom osloboditi prolaz oko kuće. Još nisam otvorila prozore, jer bi se snijeg sručio unutra. Pođite ručati, Joe.

Poslušao je, jer je bio gladan. I vrlo iscrpljen.

— Lijeva strana tijela svaki dan mi je sve pokretljivija — reče prije nego što je ušao u kuću. — Borit ću se umjesto vašeg muža s vukovima za stoku.

Izgovorio je to gotovo prkosno, a Jane ništa nije odgovorila. Vidjela je da želi pokazati kako nije bogalj. Želi to dokazati samome sebi, a i njoj.

U potpunosti ga je shvaćala.

— o —

Slijedećeg dana osedla konja.

Dan ranije snijeg se cijeli dan otapao, slijegao. Tako je bilo do ponoći, a onda se pojavio mraz.

Snijeg je bio čvrst, pa konj nije upadao u nj i Joeu se činilo da jaše po kamenitom tlu.

Konju se sviđalo što je opet na svježem zraku,

Jane Lancelot mu je na papiru nacrtala točan plan. Nije se čudio što je točno znala mjesta gdje je ostavljeno sijeno, jer je čitavo ljeto i jesen pomagala mužu.

Snijeg se opet malo otopio i to je bilo dobro, jer bi inače površina čvrstog snijega bila preglatka, zaleđena.

Već je iz daljine čuo vukove.

Zavijanje je dopiralo iz klanca u kojem je, prema mišljenju Jane, zacijelo mnogo goveda potražilo sklonište.

Osim vlastitog kolta i puške Joe je ponio još jedan revolver i sačmaricu, što mu ih je dala Jane. Oružje će mu biti i te kako potrebno.

Do klanca nije bilo daleko; manje od tri milje.

Na rubu klanca zastane, sjaše i potrbuške legne na čvrst snijeg.

Da, stoka je dolje. Oko sedamdesetak goveda stisnulo se zajedno, poput krda bivola, a rogovi su im bili okrenuti prema van. Zahvaljujući nagonu za samoodržanje, životinje su pravilno reagirale.

Vukova bijaše sva sila. Ovdje mora da se okupilo nekoliko čopora. Posvuda su, spremni na skok: u snijegom pokrivenom grmlju, šulja ju se oko stijena, pokušavaju odozgo stići do životinja. Ipak, ne usuđuju se skočiti, jer bi stigli usred stada.

Joe se osmijehne. Pametna goveda, pomisli. Ova stoka iz starog Teksasa, koja potječe od španjolskih bikova što se bore u areni, umije se braniti.

Međutim, znao je da će vukovi prije ili poslije, prirediti krvavi pir.

Podigne pušku, karabin tipa »spencer«, i ispalio sedam metaka.

Pogodio je sedam vukova!

Nije se mnogo začudio jer je oduvijek dobro gađao puškom. Osim toga, mete su bile dobro vidljive, a ni udaljenost nije bila prevelika.

Neki vukovi pokušali su sakriti u snijegu, ali nisu bili dovoljno pokretni i lako ih je postrijeljao.

Odjednom, vukovi nestadoše; svi su se povukli u zaklon.

Povremeno se zatim poneki pojavio i Cane ga je pokušao ubiti. Kako je uzalud utrošio nekoliko metaka, odustane.

Začuvši uznemireno dahtanje svojega konja, okrene glavu... i ugleda ih kako dolaze.

Do vraga, pa oni ga napadaju!

Dolazili su zdesna, odozgo.

Napadaju ga!

To ga začudi, jer je znao da su vukovi mudri i znaju da je maločas u klanцу poubijao nekoliko njih.

Ipak, napadaju.

Pustio ih je bliže i napunio pušku. Uradio je to i ne gledajući, jer je pogled upro u vukove.

Poznavao je čud vukova. Često ih je lovio... u Teksasu, Novom Meksiku i Apaškoj pustinji ispred Arizone. Najopasniji su pustinjski vukovi u Arizoni, jer moraju biti posebno lukavi da bi se prehranili; moraju se hraniti čak i zmijama čegrtuša, a vuku nije lako uloviti čegrtušu.

Cane je brzo shvatio što vukovi namjeravaju.

Žele konja!

Teško im je provaliti u gusto zbijeni krug stoke, koja je rogove upečila prema njima, a u klanću su i previše na dometu njegove puške.

Sada ga žele okružiti. Duboko pogrbljeni klize bliže, koristeći i

najmanji zaklon. Stvaraju krug i nadaju se da će konj poludjeti od straha i pobjeći. Tada bi ostavili čovjeka i pojurili za konjem: progonili bi ga do izdisaja.

Joe pomisli kako je među ovim vukovima sigurno i neki koji su se prošle zime borili s Johnom Lance-lotom. Pri tome su mnogo naučili i to im znanje sada pomaže.

Stao je tik uz konja i mirno mu govorio.

Bila je to dobra, pouzdana životinja. Konj za stoku. To znači da sluša na riječ, ostaje stajati s olabavljenim uzdama, ne miče se s mjesta. Konj za stoku s kojim kauboj radi na pašnjaku, tjera stado i nadzire ga, obavlja posao s lasom, mnogo nauči. Dresiran je poput najboljeg lovačkog psa. Tako i mora biti, jer jahačev život često ovisi o njegovoj pomoći i pouzdanosti.

Ni Caneov konj nije običan jahač, nego pouzdan drug i suputnik. Sada je mirno stajao kraj gazde. Doduše, dašće, ljutito koluta očima tako da mu se vide bjeloočnice, podiže gornju usnu i kesi zube poput psa... djeluje doista zastrašujuće... ali mirno stoji.

Bio je često s Caneom u lovu na vukove i pume i zna da ga čovjek može zaštititi.

Joe počne pucati. Držao je pušku uz kuk, jer nije imao vremena ciljati. Lijeva mu ruka pri tome ne smeta, jer ju je savio oko cijevi. Desnicom rukuje zatvaračem, kako bi repetirao i izbacivao prazne čahure.

Svakim hicem pogađa jednog od četvoronožnih ubojica, koji brzo jure, skaču.

Pogođeni vuk najprije skoči, ravno poput svijeće, u zrak, zatim se

prevrne, zavijajući. Drugi reže, urliču, grleno cvile.

Kad je ispraznio pušku, naprosto je ispusti i uzme u ruku kolt.

Pucao je desnicom. Iako tom rukom nije tako siguran kao što je nekoć bio ljevicom, ipak je dovoljno siguran i brz.

Sa šest metaka priredio je pokolj.

Konj je nekoliko puta udario kopitom prema natrag. Jednom je pogodio vuka u punom skoku, koji ga je namjeravao zgrabiti za stražnju nogu. Vuk je, urlajući, odletio nekoliko metara natrag, prevrnuo se u snijegu i ostao nepomičan. Nekoliko vukova odmah navali na njega i počne ga trgati.

Užasan, paklenski, čudovišan prizor.

Joe ubija vuka za vukom, ali mnogi vukovi kao da to ne vide. Poludjeli su od mirisa krvi. Žele razdirati. Žderu pripadnike vlastite vrste.

Čovjek i dalje ubija.

Ispraznivši i drugi revolver, posve se približi konju i stane tik uz životinju.

Imao je napunjenu još samo sačmaricu, ali je nije upotrijebio.

Ponovo je napunio pušku tipa »spencer« i stavio je preda se, s kundakom u snijegu, pa napunio oba kolta. To je obavio relativno brzo, jer je u džepu ogrtača imao nekoliko napunjenih bubnjeva da ih može brzo zamijeniti.

Oko njega čulo se režanje, cviljenje, lom kostiju.

Vukovi su se odrekli čovjeka i konja i sada žderu jedni druge.

Joe odjednom osjeti silnu mržnju, kakvu još nikada dosad nije osjetio prema vukovima.

Čim je ponovno napunio oružje, počne pucati.

Nemilosrdno.

Želi...mora poubijati što više vukova može! Jer čitavu će mu zimu zadavati posla. Morat će se s njima boriti za stoku. Rat će biti nemilosrdan, a vukovi će postupati sve lukavije.

Ovo što se sada zbiva... to što se nemilosrdno međusobno tamane i on ih bez muke može ubijati...neće se ponoviti. Možda ako dođe do novog blizzarda, kad bi ponovo napola poludjeli od gladi.

Uskoro će reagirati drugačije i zato ih mora poubijati što više može.

Ispucao je sačmaricu, potpuno ispraznio revolvere.

Ako ga sada napadnu, postat će njihovim plijenom.

Ali, tako lukavi nisu... još nisu. Izbezumljeni od straha, nastojali su izbjeći metke. Vatrema moć čovjeka bješe prevelika... kao da pucaju četiri lovca.

Joe je samo jednom promašio i sada su vukovi jurnuli u bijeg, iako ih ima još nekoliko desetaka.

Svaki od njih otrgnuo je i progutao barem nekoliko komada toplog mesa i ublažio ljutu glad. Donekle siti, napokon su spoznali i shvatili opasnost, pa se povlače.

Joe odahne. Napuni oružje, pa se pobrine za konja, koji je još drhtao i dahtao. Potapša ga, reče mu nekoliko riječi, spremi oružje i uzjaše.

Tek u sedlu postade svjestan kako je posebno dobro i gotovo bez napora uzjahao. Zastane, razmisli i dozove u sjećanje posljednje minute.

Da, lijevom je rukom reagirao brže nego posljednjih dana. Njegovi

su se refleksi još više poboljšali. Borio se tako kako se ni u snu nije mogao nadati.

Lakše je i sjedio u sedlu.

Njegovo grlo istisne čudan zvuk...bješe to uzdah olakšanja, veselja, nade i zahvalnosti.

Do vraga, pomisli, kad bih mogao sasvim ozdraviti!

Polagano potjera konja.

Životinja je još lagano dahtala. Zaobilazila je u polukrugu uginule i djelomično razderane vukove, od čije se krvi snijeg crvenio, kako bi prošla što dalje od njih.

Međutim, čovjeka tek očekuje glavni posao: mora se pobrinuti za stoku.

Vukovi su bili silno mršavi i napola izgladnjeli. Preživjeli su blizzard u špiljama ili drugim sigurnim skloništima i sigurno nisu patili ni od čega osim od sve jače gladi.

Stoka je, pak, sve vrijeme stajala vani. Doduše, našla je sklonište u klancu, ali je bila na otvorenom.

Cane odjaše do ulaza u klanac i potraži put do stoke.

Životinje ga promatraju tupo. Sada, kad su vukovi otišli, životna snaga u njima je malaksala nakon što se u nevolji još jednom rasplamsala.

Jahao je unaokolo i tražio hrpu sijena, položaj kojega mu je Jane Lancelot točno opisala. Našao ga je ispod jedne izbočene stijene, uzeo lopatu pričvršćenu o sedlo i prihvatio se posla.

Ponovo se razveselio što doista bolje miče lijevu ruku i nogu nego prijašnjih dana.

Izvukao je mnogo sijena i rasuo ga po snijegu.

Prva goveda polagano su počela prilaziti. Slabijim će životinjama morati sijeno odnijeti, a neke će možda morati čak i hraniti rukama.

Da, borba je tek počela.

Koliko će životinja spasiti?

Ponekad, kad je zastao da predahne, razmišljao je hoće li se John Lancelot uskoro vratiti ženi i sinčiću?

Ako ne dođe? Ako je za blizzarda promašio ranč i poginuo?

Ne, u to ne može vjerovati. Iskusan momak poput tog Lancelota, koji se usudio ovdje izgraditi ranč, zna sebi pomoći.

— o —

Vratio se na ranč tek kad je zanoćilo. Gotovo je pao iz sedla i nije se više mogao pobrinuti ni za konja. Za večerom samo što nije zaspao.

Jane i Ollie Lancelot su se u staji pobrinuli za konja. Kad su se vratili, vidjeli su ga kako licem gotovo pada u tanjur.

— Danas nećete u staju, Joe — reče Jane. — Spavat ćete u Ollijevoj sobici, a on pokraj mene, u očevu krevetu.

Čuo je ženine riječi kao iz velike daljine.

Jedva bješe svjestan da ga vode u Ollijevu sobicu, polažu na krevet i skidaju čizme.

— On je još jako bolestan, majko — reče dječak dok su pod svjetlom svjetiljke promatrali lice usnulog Canea.

— Da, i silno bolestan i slab. A ipak, čitav se dan borio. Ispucao je mnogo municije. Ponekad sam čula pucjavu iz daljine, iako slabo. A poslije je, nedvojbeno, teško radio. Kad ponovo bude sasvim zdrav, vjerojatno neće postojati veći borac od

njega. Ali, sutra će očio biti preslab i neće moći ni ustati.

Sutra...

— o —

Kad je ustao, vani je još bio mrak. Šepesao je po sobici i tek se nakon nekog vremena mogao bolje kretati. Lijeva mu je strana tijela opet zadavala muke.

Jučerašnji je dan bio prenaporan za njega, ali Joe nije namjeravao odustati. Znao je da mora odjahati ako želi spasiti stoku.

Kad je ušao u kuhinju, Jane je već stajala kraj štednjaka. Vjerojatno ga je čula kako hoda u sobici.

— Zar ćete izjahati, Joe? Možete li? — ozbiljno ga je upitala i donijela mu vruću kavu.

Sa zahvalnošću je prihvatio lončić. Topla tekućina ugrijat će njegovo tijelo i probuditi snagu.

— Da, moram odjahati. Ne brinite, Jane, izdržat ću. Ne predajem se lako. Za dva, tri dana bit će mi lakše. Nego, potrebna mi je municija. Imamo li je dovoljno?

Ušuti, jer je u ženinim očima ugledao izraz koji ga je uznemirio.

— Što je, Jane? Zašto me tako čudno gledate? O čemu razmišljate?

Oklijevala je, a onda se okrene i ode natrag do štednjaka. Tek tamo ponovo progovori.

— Zašto to činite za nas? — upita. — Možete mi odgovoriti zašto sve to radite?

Razmišljao je, oborene glave, a onda je pogleda.

— Ni sam ne znam točno. Možda bi vaš muž u sličnom slučaju isto tako postupio... Možda želim samo-me sebi dokazati da nisam bogalj i da za nešto vrijedim. Možda to činim zato što je vama, Jane, potreb-

na pomoć. Uvijek, kud god krenuo, sudbina mi je bila da naidem na žene i da im pomažem.

— I onda? — žurno upita Jane.

Joe sliježe ramenima i lagano zaklimala glavom.

— Kad puhne sjevernjak, uvijek krećem dalje. Mogao sam ponegdje zauvijek ostati i sve bi bilo dobro. Mogao sam dobiti i imati sve što čovjek može zaželiti. Međutim, kad zapuše sjevernjak, ja moram odjahati dalje.

Zašutio je načas, a onda dodao:

— Ne znam dokle ću jahati. Možda sve do Aljaske, ako se do tamo može stići na konju. Jane, u mene nije ovdje nešto kako valja. — Joe pokaže prema svom srcu. — Možda imam isti nagon kao divlja guska u proljeće.

Nasmiješio se i načas je prevario Jane. No, ubrzo žena shvati da njemu uopće nije do smijeha i da je duboko u sebi nesretan.

Brzo mu priđe i spontano stavi ruku na njega.

— Ako pronađete pravu ženu, neće vas više sjevernjak pokrenuti s mjesta.

Uzme šalicu i vrati se k štednjaku.

— o —

Dan bješe kao i jučerašnji.

Ubijao je vukove, desetak i više njih, tražio stoku, preslabe životinje hranio rukom, tjerao goveda do mjesta s hranom, gdje se okupljaju velika stada kako bi bolje prkosila vucima. i Usmrtio je i jednu ovnu. a njezina mužjaka, otjerao natrag u planine.

Mjestimice je nailazio na ostatke goveda koja su noću u vuci i gotovo sasvim prožd

Znao je da će se to ponoviti. Ne može danonoćno svuda biti prisutan.

— o —

Slijedećih se dana sve ponavljalo.

Vjetar i sunce pojeli su snijeg. Sva su korita nabujala i svuda niz dolinu teče voda.

Na sunčanim proplancima goveda pronalaze pašnjake. Većina vukova odlazi u krajeve gdje je lov za mesom bezopasniji i gdje ne živi čovjek s gotovo nepogrešivom puškom.

Sve postaje lakše, bolje. Zima se još jednom povlači prema sjeveru.

No, opet će doći.

Joe više nije bio izmučen i iscrpljen i posve se dobro osjećao. Lijeva strana tijela gotovo mu je sasvim zdrava. Doduše, još nema brzinu revolveraša, koju je nekad imao, ali je ipak silno zadovoljan. Zna da će jednoga dana sve biti sasvim u redu.

I za proteklih je dana dokazao da može nešto učiniti.

Te je večeri Ollie već ležao u krevetu kad su Jane i Joe sjedili jedno nasuprot drugome uz kavu.

— Ako hoćete, Jane — promrmlja Cane — odjahat ću sutra u Buffalo i raspitati se za vašeg muža...

Žena zanijeće glavom i grubo odgovori:

— Ne, nije potrebno. Nisam bila iskrena, Joe...

Moj je muž otišao. Napustio nas je. Istina, nadala sam se... štoviše, za vrijeme blizzarda sam očekivala... da će pokucati na vrata ili prozor. Čekala sam ga, spremna da mu otvorim. Prošao je blizzard i putovi su opet postali prohodni, a ja sam se nadala da će doći vidjeti kako

smo. Ali nije. Otišao je... napustio nas je. Razumijete li, Joe?

— Ne. Čovjek koji ima takvu ženu, sina i ranč ne može tek tako.

Joe ušuti jer je shvatio da je i on mnogo žena tek tako napustio, namamljen sudbonosnim nagonom. Da, bješe sudbonosni, jer ga je uvijek odvodio u novu borbu iz koje je izlazio s novim ožiljcima.

— Dozlogrdilo mu je — začuje Jane kako govori. — Bojao se zime. Zaželio se drugih ljudi, drugih žena, kartanja, viskija. Doduše, htio nas je povesti ali ja nisam pristala. Ovo mora biti Ollijev dom. Dječaku se ne može uliti osjećaj sigurnosti ako se odasvud bježi da bi se negdje počelo nanovo. Valja izdržati, ostati, ukorijeniti se. Moram priznati, Joe, da me je muž napustio zato što ga nisam htjela slijediti s našim sinom. Sada znate sve. Zbog njega ne morate jahati u Buffalo.

Njezine su posljednje riječi zvučale suho, grubo. Cane osjeti da je ona zauvijek raskrstila s čovjekom koji nakon blizzarda nije došao pogledati kako je obitelj.

Nije znao što bi joj rekao.

Ustane, pa promrmlja.

— Spavat ću u staji.

Kod vrata se još jednom okrene.

Jane je nepomično sjedila kraj stola.

Pod svjetlom svjetiljke promatrahu jedno drugo.

— Možda ste vi bolji od Johna — reče žena. — Možda ste bolji od svakog drugog muškarca, Joe, zar se bojite ostati pokraj mene u kući?

— Da — prizna. — Jer vas smatram prekrasnom ženom, Jane. A sada kad se mogu nadati da ste slobodni... Oh, kakva je budala vaš

muž! Kad bih imao takvu ženu i takvog sina...

Nije završio rečenicu, uplašen zbog toga što je htio reći. Možda se i bojao da u trenutačnom raspoloženju ne izgovori nešto što ni on ne bi održao.

XII

Te iste noći iznenada se sve izmijenilo.

Joe je spavao duboko i čvrsto jer je protekli dan bio težak.

Probudio se kad ga je netko gurnuo vrhom čizme; bio je to podli udarac u bok.

Otkotrlja se po sijenu na suprotnu stranu, posve instinktivno, ali pri tome se razbudio.

Pomislio je da se vratio Lancelot i zato nije posegnuo za koštom koji ima ispod pokrivača.

Kad je u svjetlosti svjetiljke ugledao tri muškarca, bijaše prekrasno.

On polagano sjedne i upita:

— Zašto se ponašate tako neprijateljski prema meni? Rukom prijede preko lica. Još bijaše omamljen. Udovi i tijelo ukočeni su mu i zgrčeni. Ne, još nije opasan kao što bijaše nekada. Potrebno bi mu bilo još tjedan dana da se dokraja oporavi.

Oni se tiho smiju. U tom smijehu ima zlobe i to mu dokazuje da su ga namjerno tako podlo udarili.

Ovo nije prijateljski posjet.

— Tko si ti? — zapita jedan od njih. — Ispričaj nam! Što radiš na ranču Johna Lancelota? Zar se lije-pa Jane tješila s tobom kad je do-bri John pobjegao odavde?

Joe zaniječe glavom.

— Ne razumijem ni riječi. Ovdje sam se sklonio za blizzarda. Sjedio sam nekoliko dana u staji, a onda me je gospoda Lancelot unajmila kao jahača. Čitavo sam vrijeme lovio vukove i pume i brinuo se o stoeci na pašnjacima. A tko ste vi?

Zapitao je to poput čovjeka koji ta tri neznanca smatra sebi ravnima.

Ali oni mu nisu odgovorili.

Jedan od njih uzme njegov kolt, pažljivo ga pogleda i dobaci oružje jednom od svojih drugova.

Postupak se ponovi.

Kad je i treći čovjek pogledao kolt, svi su se podrugljivo nasmiješili.

— Tvoja je pucaljka — reče prvi — poput znaka ceha kojem i mi pripadamo. I ti si revolveraš, poput nas. I John je bio jedan od naše vrste. Jesi li ti njegov stari prijatelj? Hajde, ustani, pa ćemo do lijepe Jane. Najprije ćemo razumno razgovarati. Vidjet ćemo što će iz toga ispasti.

Cane ustane.

Pažljivo su ga promatrali, a on je znao da im nije promaklo kako mu je lijeva strana tijela ukočena i da je nespretnan.

Njihov vođa odmah zapita:

— Hej, što ti je? Zar si nastrije-ljen ili glumiš da bi odjednom postao brz poput munje i iznenadio nas?

— Ako mu je lijeva strana tako ukočena, mora imati ožiljke! — poviče drugi. — Ili je to samo kostobolja? Hajde, pokaži ožiljke, prijatelju!

Cane samo čas oklijeva, a onda skine košulju i okrene mu leđa.

Ugledaše velik ožiljak, tik uz kralješnicu.

— Doista si ima sreće, čovječe, što uopće možeš stajati i hodati — promrmlja jedan. — Znači, netko ti je pucao u leđa zato što te nije mogao ubiti sprijeda. Kako se zoveš? Hajde, brzo reci!

Opet je oklijevao. No, mogli su i od Jane ili Ollieja doznati njegovo ime.

— Joe Cane — promrmlja. — Još vas nešto zanima, gospodo?

U njegovu glasu zazvuči prijezir, kojega oni umiju protumačiti. Ali nisu se razljutiti. Podrugljivo su se nasmiješili, jer im njegovo ime ništa nije bilo.

— Ti ćeš Cane, pokucati o vrata i navesti Jane da nam otvori. Inače bismo morali biti grubi. Dakle, hajdemo!

Uskoro je Joe pokucao na kućna vrata i rekao:

— Ja sam, Jane.

Čim je otvorila, revolveraši nahrupе u kuću.

Jane uzmakne do stola, a Joe se ispriča:

— Oni bi provalili u kuću. Bilo bi besmisleno da sam te pokušao upozoriti.

— Znam — suglasila se žena — Poznam ove ljude. Ovo su Lynn Mannen, Al Tatum i Mel Hathaway. S njima je nekoć jahao moj muž. Sada znam zašto nije mogao doći kući.

— On to nije htio, lijepa Jane — podrugljivo objasni jedan od uljeza.

— Uvidio je kako je bilo glupo što se htio s obitelji zavući među brežuljke — zlobno će drugi.

Treći čovjek grubo objasni:

— Kad smo se ponovo susreli u Buffalu, bjesnio je blizzard. John je igrao poker, ali nije plaćao novcem nego zlatom. Imao je zlata i u prašini i u komadićima. Kad je sve izgubio, rekao je da ima još zlata, ali da ga ne može donijeti zbog blizzarda. I, napisao je priznanicu. Dano-noćno su kartali, a John je gubio. Ali, samo se smijao i govorio kako mu to uopće nije važno, jer na svom ranču među brežuljcima ima nalazište zlata. E, to je bilo nešto za nas, lijepa Jane. Kad je napokon blizzard prestao, John je pokušao pobjeći, ali mi smo pazili. Razgovarali smo s njime, i tada nam je rekao da je pobjegao zato što je priča o nalazištu zlata laž. Zlato što ga je zakartao našao je davno, prije nego što je izgradio ovaj ranč. Jasno, nismo mu povjerovali i htjeli smo poći s njim ovamo. Pokušao je pobjeći. Stavio je sve na jednu kartu. Dok smo ga progonili, napao je jednog od nas i taj je morao pucati. Tvoj dobri John, koji je jahao s nama dok ga ti nisi šćepala za sebe, mrtav je i pokopan, a mi ne želimo dugo tragati u snijegu za zlatom. Gdje je nalazište? Brzo nam reci, Draga Jane, ili...

Zašutio je, ali ništa više nije ni morao izgovoriti.

Jane pogleda tri uljeza. Razazna im na licima glad, žudnju za zlatom.

Ovi su momci oduvijek bili zločinci, a sada su ubili Johna... njezinog Johna, koji se nekoć zaljubio u nju i zakleo da će biti pošten i nešto izgraditi.

Pet godina je održao zakletvu, a onda nije više izdržao.

Napustio je nju i sina, a sada je mrtav.

Jane lako zatetura, no brzo se svlada.

Odmahnuvši glavom, umorno reče:

— Ne postoji nalazište. Zlato smo pronašli u nekom potoku... odavno, dok smo tragali za zlatom. Kad smo nakon višemjesečnog traganja napokon nešto našli, došli smo s time ovamo i izgradili ranč. Ono što je John za kartaškim stolom imao uza se bila je naša rezerva za nevolju. John je lagao za kartaškim stolom kako bi mogao i dalje igrati. Vjerojatno se nadao da će uskoro dobiti i opet postati vlasnikom svojih priznanica. Dajem vam riječ da ovdje ne postoji nikakvo nalazište zlata.

Njezin je glas zvučao suho, ogorčeno.

Joe bi joj najradije prišao, zagrlilo je i utješio, kako bi joj pokazao da nije osamljena.

Do vraga, upravo je doznala za smrt muža i oca njezina djeteta, a istodobno joj je postalo jasno da se nalazi u rukama zlikovaca kojima je njezin vlastiti muž pripovijedao da ovdje, na području ranča, postoji nalazište zlata.

U škripcu je.

Jedan od momaka zakorači naprijed i zamahne rukom.

Udarac pogodi Jane i sruši je. Odbačena preko stolca, pala je na pod.

— Ustani, Jane! — zapovjedi momak. — Sada si se uvjerila da se ne šalimo. Možemo ti mnogo učiniti na žao. Je li tamo spavaonica? Tamo je vaš dječak? Čuli smo da imate sina. Pozabavit ćemo se s njime.

Jane s mukom ustane i bespomoćno pogleda Canea. Obraz joj je već natečen.

Kako bi joj on mogao pomoći?

Joe se okrene i pođe prema vratima.

— Ostani ovdje, Cane! — zapovjedi vođa.

Joe zastane i pogleda preko ramena.

— Mogu i vani čekati. Mislim da i vama odgovara ako ne gledam što radite s njome. Napokon, imate moj revolver. Što vam, dakle, mogu učiniti? Zar vjerujete da bih pobjegao na jednom o vaših konja... ja, napola bogalj?

Zagledali su se u njega i tiho nasimijali.

Smijeh je ružan, bez imalo prijateljstva.

Nije čekao dopuštenje ili zabranu.

Dok je izlazio, znojio se od pomisli da bi mu koji od njih mogao pucati u leđa. Izbezumljeni su od požude za zlatom, poput vukova za sirovim mesom.

Vjerojatno su potpuno bez novca, a zlato za njih znači bezbrižno zimovanje.

Da, bit će bezobzirni.

Međutim, dopustili su da iziđe. Vjerojatno ga previše potcjenjuju. U njihovim očima on nije punovrijedan čovjek.

U dvorištu Joe zastane i ogleda se.

Iz kuće dopire žestoko raspravljanje. Zna da je Jane u najvećoj opasnosti.

Ako je želi spasiti, nema mnogo vremena. No, kako?

Postoji samo jedna jedina mogućnost: mora se boriti.

Čime?

Uzeli su mu kolt, no drugo oružje nisu našli. Sačmarica je opet u kući, ali su puška i drugi revolver pokraj njegova sedla, u kutu staje odmah pokraj vrata. Kad je otvorio vrata, ostavio ih je otvorena, pa momci nisu vidjeli sedlo. Osim toga, svjetlost svjetiljke nije dopirala do tog kuta.

Joe polako pođe prema staji. Moglo bi se dogoditi da netko od momaka gleda za njim, pa zato nije žurio.

U staji zastane i ogleda se.

Nitko ga nije slijedio.

Momci su zauzeti sa Jane. Što rade? Jesu li joj već strgali odjeću?

Što će biti ako se Ollie probudi i dotrči u kuhinju?

Joe se još jače oznoji.

Uopće nije svjestan da i opet želi pomoći jednoj ženi u nevolji i da to može platiti životom.

Mora im pomoći! Ne može postupiti drugačije.

Posegnuvši u bisage za koltom, odjednom se ukoči.

Posegnuo je ljevicom i brzo, baš kao nekada, uzeo revolver. U njegovu pokretu nije više bilo odugovlačenja. Posegnuo je brzo i sigurno.

To ga ohrabri.

S revolverom u ljevici iziđe iz staje i prijeđe dvorište.

Otprilike osam koraka pred vratima zastane, na rubu zrake svjetlosti, ne ispod nje, i poviče:

— Ej, izidite! Ostavite Jane na miru! Ja vam mogu reći gdje je nalazište! Odvest ću vas do zlata! Nalazište je sasvim blizu!

Pošto je njegov oštar glas umuknuo, nije morao dugo čekati.

Brzo su izišli.

Zbog žudnje sa zlatom postali su lakomisleni.

Joe bješe u maloj prednosti, jer su oni došli iz rasvijetljene prostorijske, a on je stajao izvan zrake svjetla što je dopirala na dvorište.

Nisu ga dovoljno brzo ugledali i prekasno su zamijetili kolt u njegovoj ruci.

Kad su posegnuli za oružjem, za njih bijaše prekasno. Joe je pucao ljevicom gotovo isto onako sigurno kao nekada.

Poslao ih je u smrt, kao prije nekoliko dana vukove željne ubojstva i krvi.

Samo su dvaput opalili, no njega je samo jedan metak okrznuo.

Tada je sve završilo.

Joe uđe u kuću i zatekne Jane kako kleči na podu, spuštene glave. Napola je gola; gotovo su joj sasvim strgli odjeću s tijela.

Mali Ollie uplašeno je dozivao majku.

— Pođi k njemu. Brzo! — reče Joe, pa ponovo iziđe, kako bi odstranio leševe zločinaca.

Za Ollieja će sve ovo biti poput ružnog sna.

Jednoga dana možda i za Jane.

— o —

Kad je stiglo proljeće i priroda se odjenula u najljepše boje, kad su se životinje parile, a zrak bio ispunjen zujanjem i cvrkutom, došao je dan kojeg se Joe bojao.

Opet je zapuhao sjevernjak.

Ponovo je donio iz daljine razno-razne mirise i mamio obećanjima.

Izdržao je tri dana, a četvrtog osedlao konja.

— Možda ću se vratiti — reče Jane i Ollieju. — Biste li voljeli?

Oboje kimnu. Nisu mogli izustiti ni riječi. Gušili su se kao da su im u grlu kamenčići.

I njemu je tako, ali on ipak potjera konja.

Žena i dječak gledali su za njim dok nije zašao za brežuljak, ali nisu ušli u kuću.

Kad se sunce spustilo, Jane i Ollie su još gledali prema sjeveru.

I tada ugledaše konjanika.

Da, to je Joe.

Vraća se! Dolazi natrag!

Jane i Ollie mu potrčase u susret.

KRAJ

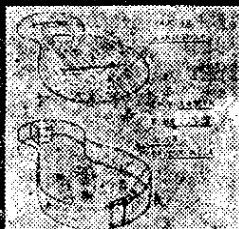
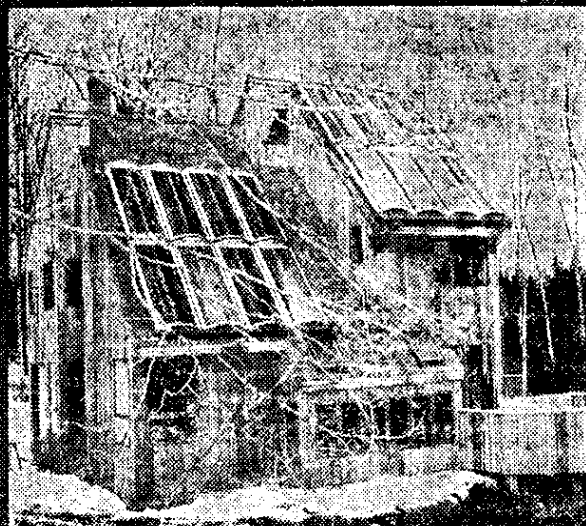
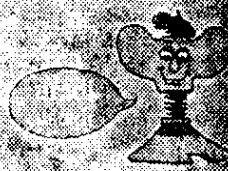
SAM

SLOJ MAJSTOR

br. 3 77

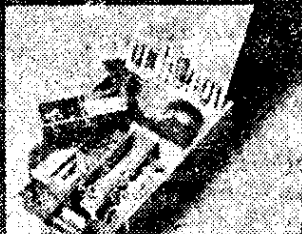
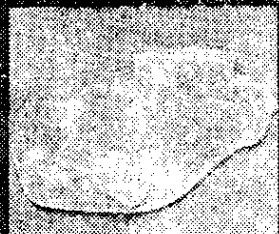
ožujak/mart

Cijena 20 dinara

Gradnja gitare

Dovedite
sunčevu
energiju
u vaš dom

gipsani odljevi Lijepa kutija za šibice

Drveni traktor

**U NOVOM BROJU MAGAZINA »SAM«:
KAKO SE UGRADJUJU GIPSKARTONSKE PLOČE
VRIJEDNE NAGRADE ČITAOCIMA
ZAŠTITITE I PRIPREMITE ČAMAC ZA LJETO
KOLIKO VRIJEDI »DIANA 6«
GRADNJA SIGURNA OD POTRESA
OTKRIVAMO VAM TAJNE ZANATA**

DOSAD IZAŠLI ROMANI NOVE SERIJE »LASO«

146. Rey Haves: GRINGOSI UMIRU U CIZMAMA
147. Louis L'Amour: STAZA KIOWA
148. H. S. Sharon: USAMLJENI OSVETNIK
149. Louis L'Amour: KILRONE
150. Frederick H. Christian: SUDDEN VRAĆA UDARAC
151. H. S. Sharon: PRERIJSKI VUCI
152. Matt Chisholm: BORBA ZA ŽIVOT
153. G. F. Unger: CRNE SJENE
154. Matt Chisholm: POTJERA KROZ PUSTINJU
155. H. S. Sharon: ZLATO U KLANCU SMRTI
156. Louis L'Amour: PUTOVANJE NA ZAPAD
157. Matt Chisholm: McALISTEROVA OSVETA
158. Louis L'Amour: OSVETNIK
159. U. H. Wilken: KORACI U SMRT
160. Matt Chisholm: BORAC ZA MIR
161. G. F. Unger: PROGNAICI
162. Peter Dawson: ZAMKA SE ZATVARA
163. G. F. Unger: BRZI REVOLVERAŠI
164. G. F. Unger: »TIGRICA«
165. Louis L'Amour: POTJERA KROZ PUSTINJU
166. G. F. Unger: KLOPKA NA TOPOLINOM POTOKU
167. Louis L'Amour: KILLOE
168. G. F. Unger: POSLJEDNJI OBRAČUN
169. G. F. Unger: ČOVJEK ZA DESET DOLARA
170. Frank Gruber: KUDRAVI VUK
171. G. F. Unger: TAJNA ZELENOG SLAPA
172. Louis L'Amour: IZ KLOPKE U ZASJEDU
173. G. F. Unger: VIŠE OD REVOLVERAŠA
174. Louis L'Amour: VATRENO KRŠTENJE
175. G. F. Unger: STUPICA ZA VUKOVE
176. G. F. Unger: ODMETNIK IZ DAKOTE
177. Scott F. Scott: BORI SE ZA SVOJ ŽIVOT, ČOVJEČE!
178. G. F. Unger: RIĐOKOSA KARTAŠICA
179. Louis L'Amour: BITKA ZA VISORAVAN
180. G. F. Unger: DVONOŽNI TIGAR
181. Louis L'Amour: KAZNA STIZE
182. H. S. Sharon: OLUJA U PRERIJI
183. Frank Striker: OSAMLJENI JAHAC
184. H. S. Sharon: TRI NITKOVA
185. Peter Dawson: KRV ZA ZEMLJU
186. Louis L'Amour: BROD ZA DIVLJI ZAPAD
187. G. F. Unger: SLATERLEE JOŠ JAŠE
188. Louis L'Amour: HONDO
189. H. S. Sharon: POHLEPA VODI U SMRT
190. H. S. Sharon: BLAGO LEŠINARA
191. G. F. Unger: KAD SJEVERNJAK ZOVE

U PRIPREMI:

192. Louis L'Amour: SABLASNI KLANAC

Jeste li nabavili

cijena 20 dinara

LJETO

MAGAZIN

144 stranice

Ljubavne pripovijetke:

Alberto Moravia: LJUBOMORA
Brigitte Rielaw: RUŽE ZA PATTY
Ann Duffin: MOJ DJEVER CHARLES
Ana Žube: JEDNOG SUNČANOG JUTRA

Kriminalističke pripovijetke:

Alberto Avellano: RUTINSKA ISTRAGA
Neil Forsyth: UBOJSTVO U ZRCALU
Ivo Košutić: SJENKA PROŠLOSTI
Dorothy B. Bennett: RAZLOG ZA RASTAVU
Timothy Tatcher: NADNICA ZA HRABROST

Vestern pripovijetka:

Louis L'Amour: UDOVICA IZ DO-LINE SANTA ANA

SF pripovijetke:

Isaac Asimov: ZAJAMČENO ZA-DOVOLJSTVO
Isaac Asimov: MAMU TREBA SLUŠATI

Stripovi:

Modesty Blaise: OPAKI PATULJCI (kompletan kriminalistički strip)
Alan Ford: PONOVO BABY KATE (kompletna neobjavljena epizoda)
Serif Matt Dillon u kompletnoj western epizodi: OSVETA MALE SOVE
Pink Panther: DOSADNA SLOBODA, PUT DO SREĆE (kompletne epizode)
Tom i Jerry: RASTEZLJIVA RUKA (kompletna epizoda)
Popaj (četiri kompletne epizode)

VATROMET PRIPOVIJEDAKA I STRIPA!